

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odklony v trestním řízení

Dominik Vlček

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

Studijní program: Právo a právní věda (M6805)

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: prof. JUDr. Jan Musil, CSc.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Odklony v trestním řízení

Dominik Vlček

Plzeň 2021

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni dne 24. 11. 2021

.....

Dominik Vlček

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. Janu Musilovi za odborné vedení při tvorbě této diplomové práce a také mé rodině za podporu během studia.

Seznam použitých zkratk

- **TŘ** - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- **TZ** - Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- **ZSVM** - Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů
- **ZTOPO** - Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod.....	8
1. Odklony v trestním řízení	11
1.1. Historické pojetí pojmu odklon	11
1.2. Současné pojetí pojmu odklon	13
2. Trestně politické důvody přijetí odklonů	16
2.1. Restorativní justice	16
2.2. Racionalizace trestní justice.....	18
3. Druhy odklonů v trestním řízení.....	19
3.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	19
3.1.1. Podmínky aplikace dle ustanovení § 307 odst. 1 TR.....	20
3.1.2. Podmínky aplikace dle ustanovení § 307 odst. 2 TR.....	25
3.1.3. Řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání.....	26
3.1.4. Aplikace odklonu ve věcech právnických osob a mladistvých....	27
3.2. Narovnání.....	28
3.2.1. Podmínky aplikace narovnání.....	29
3.2.2. Řízení o schválení narovnání.....	31
3.2.3. Aplikace odklonu ve věcech právnických osob a mladistvých....	32
3.3. Odstoupení od trestního stíhání.....	33
3.3.1. Podmínky aplikace odstoupení od trestního stíhání.....	34
3.3.2. Řízení o odstoupení od trestního stíhání.....	35
3.4. Odklony ve zkráceném přípravném řízení.....	36
3.4.1. Odložení věci za současného schválení narovnání.....	36
3.4.2. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání.....	37
3.5. Trestní příkaz.....	38
3.5.1. Podmínky aplikace trestního příkazu.....	38
3.5.2. Tresty ukládané trestním příkazem.....	39

3.5.3. Procesní aspekty trestního příkazu.....	39
4. Dohoda o vině a trestu.....	41
4.1. Vývoj institutu DOVT.....	42
4.2. Deformace zásad trestního řízení.....	44
4.3. Výhody a nevýhody institutu DOVT	46
4.3.1. Výhody institutu DOVT.....	46
4.3.2. Nevýhody institutu DOVT.....	48
4.4. Podmínky aplikace institutu DOVT.....	51
4.5. Řízení o schválení DOVT.....	54
4.6. DOVT schválená po přednesení obžaloby.....	57
4.7. Úvaha o správnosti aplikace DOVT.....	58
5. Úvahy de lege ferenda.....	61
5.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	61
5.2. Narovnání.....	63
5.3. Dohoda o vině a trestu.....	65
Závěr.....	68
Resumé.....	70
Seznam použitých zdrojů.....	71
Přílohy.....	79

Úvod

V rámci této diplomové práce jsem se rozhodl zabývat do značné míry specifickým tématem trestního práva procesního, za které považuji odklony v trestním řízení. Ačkoliv od zavedení prvního odklonu do českého právního řádu uplynulo již více než dvacet pět let, prošla tato právní úprava postupně až do současnosti určitým vývojem, když následovala celá řada novelizací, které zaváděly nové druhy odklonů či stávající úpravu dále měnily nebo doplňovaly.

Osobně tedy shledávám problematiku odklonů v trestním řízení za téma stále aktuální, a to z toho důvodu, že úzce souvisí se snahami o racionalizaci trestní justice. Můžeme tak sledovat určité tendence, které si kladou za cíl trestní právo procesní zjednodušit a zkrátit.¹ Tento legislativní trend klade důraz zejména na rychlost, efektivnost a hospodárnost trestního řízení.

V první části diplomové práce pojednávám o samotném vymezení pojmu odklonu v trestním řízení. Je nutné si uvědomit, že odborná literatura v tomto ohledu nabízí různá pojetí tohoto pojmu. V tomto směru je nezbytné jednotlivá rozdílná pojetí představit a upozornit na různé nuance definičních znaků.

Následně považuji za vhodné prezentovat trestně politické důvody, které vedly k přijetí tohoto institutu do českého trestního práva procesního. Mezi tyto důvody lze zařadit např. přetížení trestní justice, průtahy v trestním řízení, masový nárůst kriminality, vysoké náklady v trestním řízení, snaha účinněji působit na resocializaci pachatele či snaha o lepší uspokojení nároků oběti trestného činu. V této části tak přichází v úvahu využití historického a teleologického výkladu.

Cílem této diplomové práce je poskytnout ucelený přehled jednotlivých druhů odklonů, které české trestní právo procesní upravuje. Rozsah práce mi ovšem neumožňuje zabývat se všemi druhy odklonů do podrobných detailů. Rozhodl jsem se tedy pojmout výklad tzv. *odklonů v užším smyslu slova* pouze v postihnutí těch nejpodstatnějších rysů dané problematiky, ačkoliv jsem si vědom širších souvislostí a podrobností, které jsou s nimi spojeny. Podobný postup jsem zvolil při pojednání o trestním příkazu, který sice již není řazen mezi odklony sensu stricto, ale přesto i zde bude podrobnější rozbor ponechán stranou.

¹ ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012, s. 9.

V této diplomové práci se budu podrobněji zabývat problematikou institutu dohody o vině a trestu (dále také DOVT). Jedná se o téma, které je doprovázeno celou řadou rozporů mezi českými právníky, a to zejména právními teoretiky a praktiky. Považuji za vhodné uvést kromě obecných poznatků o aplikaci tohoto institutu také jednotlivé pohledy na danou problematiku ze strany odborné veřejnosti. Z těchto názorových proudů lze následně vytvořit důvody pro zachování a další případné novelizace či naopak důvody pro úplně zrušení dohod o vině a trestu v rámci českého trestního práva procesního. Za zajímavou taktéž považuji v tomto ohledu problematiku sbližování právních kultur, ke kterému dochází již po druhé světové válce. Jedná se totiž o institut, který do našeho právního řádu pronikl právě z anglosaského právního systému, kde je konsenzuální trestní řízení označováno též jako *plea bargaining* nebo *plea guilty*.² Prolínání právních kultur lze považovat za zcela přirozený jev, který probíhá v rámci globalizace. Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry lze připustit prolínání těchto rozdílných právních systémů v trestním právu procesním a zasáhnout tak např. do zásady materiální pravdy či zásady vyhledávací, které mají být zachovány dle zveřejněného návrhu Ministerstva spravedlnosti i v novém trestním řádu.³

Zároveň si kladu za cíl zamyslet se nad současnou právní úpravou, následně uvést v samostatné části své úvahy a náměty *de lege ferenda*. Upozornit tak na případné mezery či slabiny současné právní úpravy.

Při tvorbě této práce využívám analýzu právních předpisů, judikatury a kompilaci odborných textů. Taktéž se pokouším přistoupit na různé metody výkladu právních norem. Za účelem srovnání jednotlivých druhů odklonů či srovnání s jinými právními řády taktéž využívám metodu komparace.

Součástí této práce jsou taktéž statistické údaje o využívání odklonů v minulých letech. Zejména poté u institutu dohody o vině a trestu je zajímavé sledovat počet podaných návrhů na schválení DOVT v souvislosti s počtem schválených DOVT soudem. Tato diplomová práce zároveň sleduje nastupující změnu praktického využívání DOVT v rámci zákona č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č.

² MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

³ *Východiska a principy nového trestního řádu* [online]. Česká justice, 2015 [cit. 28. 8. 2021].

141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jenž vstoupil v účinnost dne 1. 10. 2020.

Diplomová práce vychází z právní úpravy platné a účinné ke dni 1. 9. 2021.

1. Odklony v trestním řízení

1.1. Historické pojetí pojmu odklon

Samotný pojem odklonu a jeho teoretický koncept doznal v průběhu času opravdu značných změn. Za zcela zásadní můžeme považovat závěry mezinárodního kongresu trestního práva, který se konal v roce 1984 v Káhiře. Na základě tohoto setkání byla za odklon považována v podstatě jakákoliv odchylka od klasického průběhu trestního procesu, který zpravidla vede k rozhodnutí soudu o vině a trestu obviněného.⁴ Následně na toto vymezení navazovali další autoři odborných publikací, kteří se pokoušeli o vlastní formulace tohoto pojmu. První takovou definici představil Suchý, když uváděl, že *„odklon je odchylkou od typického pravidelného průběhu trestního řízení, alternativou ke standardním postupům, kdy jde ve své podstatě o mimosoudní vyřízení trestní věci, mající své místo, než trestní soud rozhodne rozsudkem o vině obžalovaného a uložení trestu, přičemž tento postup předpokládá případné podrobení se pachatele určité formě mimosoudního působení, ať už státního nebo společenského.“*⁵ Takové pojetí upřednostňovalo tedy mimosoudní řešení jako jakousi alternativu k projednání věci trestním soudem. Autor tak zdůrazňoval význam a účel odklonu zejména v jeho preventivním a výchovném působení, přičemž tvrdil, že je také zabráněno stigmatizujícím účinkům trestu. Suchý se taktéž pokusil o rozdělení jednotlivých druhů odklonů, a to konkrétně do tří kategorií. Rozlišoval mezi odklonem prostým, podmíněným upuštěním od trestního stíhání a odklonem se společenskou intervencí.⁶

Za dalšího představitele právní vědy, který se pokusil o vlastní definici pojmu odklonu, lze považovat Netta.⁷ Tento autor pokládal odklon za omezení státního monopolu k stíhání trestných činů. Dále také upozorňoval na ten fakt, že odklon není pouze procesním prostředkem k vyřízení věci, ale nutně souvisí i se samotnou trestněprávní odpovědností a následným uplatněním trestněprávní sankce. Zároveň do jisté míry navázal na pojetí Suchého, když rozlišoval upuštění od trestního stíhání se společenskou intervencí a bez společenské intervence.

⁴ NEZKUSIL, J. Odklon v trestním řízení. Karlovarská právní revue. 2005, č. 2, s. 33.

⁵ SUCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. Právník. 1991, č. 3, s. 248.

⁶ Tamtéž.

⁷ NETT, A. Odklon v trestním řízení jako prostředek řešení trestně právní problematiky AIDS. Časopis pro právní vědu a praxi. 1995, č. 1, s. 95.

Podstata společenské intervence je zejména v nahrazení trestní odpovědnosti jiným typem odpovědnosti (např. společensko-morální).

Šámal dále pracoval s pojetím odklonu a využíval anglický termín „*diversion*“. Své pojetí odklonu vysvětloval tak, že tento termín vykládal v zúženém smyslu jako zjednodušené formy trestního řízení, které ovšem probíhají v rámci trestního řízení a nepředstavují tak alternativu k soudnímu vyřízení věci.⁸ Česká právní věda se dále v důsledku legislativního vývoje přikláněla spíše k pojetí zúženému, které již nebylo chápáno jako alternativa k soudnímu vyřízení věci rozhodnutím o vině a trestu obviněného, k čemuž by došlo mimo trestní řízení. V tomto smyslu se následně vyjadřují i další autoři odborných publikací např. Kuchta a Zezulová, kdy uvádějí, že „*oproti původnímu tradičnímu pojetí ovlivněnému zejména anglosaskou právní tradicí, kde je odklon brán jako alternativa k soudnímu vyřízení věci rozhodnutím o vině a trestu, se v českém prostředí ustaluje pojetí odklonu jako alternativy k soudnímu projednání věci.*“⁹ Tito autoři zároveň striktně odmítají výše zmíněnou teorii, kdy by mělo dojít k nahrazení trestněprávní odpovědnosti jiným druhem odpovědnosti.

S takto vymezeným pojetím odklonu se ztotožňuje i učebnicová literatura trestního práva procesního, když tento pojem vymezuje jako odklon od klasického průběhu trestního řízení a nikoliv jako odklon vně trestní řízení. Taková formulace následně vylučuje chápání odklonu jako mimosoudní vyřízení věci v rámci jiného typu řízení.¹⁰

Jistě lze zmínit i další představitele odborné veřejnosti, kteří se v minulosti postupně pokoušeli o vymezení pojmu odklonu v trestním řízení. Výše uvedený vývoj však považuji za dostačující pro potřeby této diplomové práce. Důležité je si uvědomit, že v současnosti odklonem v trestním řízení rozumíme specifický typ řízení, který probíhá v rámci trestního řízení a nejedná se o odklonění mimo trestní řízení jako takové.

⁸ ŠÁMAL, P. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (*diversions*) *de lege ferenda*. Časopis pro právní vědu a praxi. 1994, č. 4, s. 121.

⁹ KUČHTA, J.; ZEŽULOVÁ, J. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 1997, č. 4, s. 553 a násl.

¹⁰ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRÍVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 762.

1.2. Současné pojetí pojmu odklon

V první řadě je třeba zdůraznit, že platná česká právní úprava pojem odklonu nijak legálně nedefinuje. Jednotlivé definice, které jsou součástí učebnicové literatury, odborných textů a prací, se snaží o vymezení tohoto pojmu při využívání teoretických, aplikačních či praktických východisek. I z těchto důvodů je nutné považovat tyto definice za subjektivní pohled autora na danou problematiku, který může být více či méně akceptován ze strany odborné veřejnosti. V následující části budou tedy představeny jednotlivé definice ve vztahu k pojmu odklonu v trestním řízení, které prezentují významní teoretici v oboru trestního práva.

Poněkud široce je konstruován pojem odklonu v komentářové literatuře k TŘ, když k tomu Šámal uvádí, že „*odklon v trestním řízení (angl. i franc. „diversion“)* umožňuje odchýlení od běžného průběhu řízení, a to buď k určitému zkrácenému či sumárnímu řízení („*summary proceedings*“), nejčastěji za využití trestního příkazu či schválení dohody o vině a trestu, anebo k vyřízení státním zástupcem či soudem, jenž nedospěje k vyslovení viny, a tím k uložení klasické trestní sankce (např. různé formy podmíněného zastavení trestního stíhání, odstoupení od trestního stíhání a narovnání), anebo dokonce k mimosoudnímu vyřízení věci v rámci jiného typu řízení (např. ve správním řízení).“¹¹ Tato formulace v sobě totiž zahrnuje i alternativní řešení trestních věcí v rámci jiného typu řízení. Pokud by se jednalo o vyřízení věci v rámci správního řízení, je nutno podotknout, že se jedná spíše o případ postoupení věci v situaci, kdy se nejedná o trestný čin.¹² Zcela zásadní je tak odlišení mezi odklonem v trestním řízení a postoupením věci v případě, že daný skutek není trestným činem.

Učebnicová literatura nabízí samozřejmě taktéž celou řadu definičních snah. S velice příhodným pojetím přichází prof. Jelínek, který v první řadě uvádí, že se jedná o odchylku od standardního trestního řízení, která znamená, že řízení nedospěje do stádia vynesení odsuzujícího rozsudku, nedojde ani k vyslovení viny a uložení klasické sankce. Vyřízení trestní věci jiným způsobem poté tento autor spojuje s důsledky zastavení trestního stíhání.¹³ Autor taktéž upozorňuje na to, že záleží, jakým způsobem si daným pojem vymežíme. V širším slova smyslu se může jednat o alternativu ke standardnímu průběhu trestního řízení, kde

¹¹ ŠÁMAL, P.; GRIVNA, T. Trestní řád: komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3475.

¹² Viz ustanovení § 171 odst. 1, § 222 odst. 2 a § 257 odst. 1 písm. b) TŘ

¹³ JELÍNEK, J. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 728.

neproběhne hlavní líčení a není vynesena rozsudek. Poté bychom mohli hovořit např. o trestním příkazu jako o odklonu trestního řízení. V případě však, že bychom spojovali odklon s tím, že není vyslovena vina a uložena trestní sankce, by již trestní příkaz nespĺňoval dané kritérium a nemohl by být považován za odklon v trestním řízení.

Další učebnicová literatura kolektivu autorů konstatuje, že *„odklon je spíše chápan ve smyslu zjednodušení řízení, které jinak probíhá v rámci standardního trestního řízení. Za formu takového vyřízení věci jsou v našem trestním procesu považovány instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvého a trestního příkazu.“*¹⁴ Tuto formulaci lze chápat spíše jako jiné formy postihnutí pachatele trestného činu, než je vnesení odsuzujícího rozsudku.

Rozdílný přístup zaujal tomuto pojmu další kolektiv autorů učebnicové literatury, když se zabývají samotným účelem tohoto právního institutu. Uvádějí, že *„základním účelem institutů zařazovaných pod pojem odklonu je především rychlejší a efektivnější vyřízení k tomu vhodných věcí, které nevyžadují z hlediska účelů trestního řízení projednání věci před soudem v hlavním líčení“*¹⁵ Tito autoři v souvislosti se snahami o racionalizaci trestní justice konstatují, že v případech méně skutkově a právně složitých stačí rozhodnout bez projednání věci v rámci hlavního líčení, které se jeví značně náročné a komplikované. Takto zvolený postup by měl přispět zejména k efektivnějšímu fungování trestní justice a také k řešení problematiky masového nárůstu kriminality.

K těmto definičním snahám se vyjadřuje taktéž časopisecká literatura. Palovský se vyjadřuje k tomuto pojmu tak, že se jedná o *„postup orgánu nadaného pravomocí trestně stíhat, kterým podmíněně či s konečnou platností ukončuje trestní stíhání jinak než odsouzením pachatele trestného činu a tento postup současně není důsledkem zákonné překážky stíhání, ale vyplývá z pravomoci orgánu vyjmout pachatele z osobní působnosti trestního zákona.“*¹⁶ Takový postup zaujímá v pozici trestní spravedlnosti specifické postavení, když

¹⁴ FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 762.

¹⁵ ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČHTA, J. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 729.

¹⁶ PALOVSKÝ, T. Odklony v trestním řízení ve středoevropské srovnávací perspektivě (Polsko, Slovensko, Česká republika, Rakousko). Státní zastupitelství. 2011, č. 4, s. 16.

nedochází k vyslovení viny a uložení klasické trestněprávní sankce, ovšem za předpokladu, že dochází ke splnění určitých podmínek ze strany pachatele.

Bezesporu existují i další autoři, kteří se zabývají tímto právním institutem a jeho vymezením. Výše zmínění ovšem představují určité názorové proudy v chápání tohoto pojmu. Je také nutné poznamenat, že žádná z těchto definičních snah není zřejmě zcela komplexní.

Někteří odborní autoři považují za zcela zásadní a obligatorní znak odklonu zastavení trestního stíhání, kdy nedojde k pravomocnému rozhodnutí o vině a uložení trestní sankce. Takové pojetí odklonů v sobě nemůže zahrnovat instituty trestního příkazu a dohody o vině a trestu, což se mimo jiné dostává do rozporu s převážnou částí odborné veřejnosti.

Širší pojetí je poté zastánci pojímáno ve smyslu zvláštních způsobů trestního řízení, které jsou konstruovány jako alternativa ve vztahu ke standardnímu projednání věci v hlavním líčení. Trestní věc se v tomto případě vyřídí v rámci trestního práva procesního stejně plnohodnotně jako v klasickém trestním řízení. Toto chápání je však kriticky nazíráno jako příliš obecné a neúplné, když takto lze pod pojem odklonu podřadit např. zkrácené přípravné řízení.¹⁷

Pro účely této diplomové práce vycházím z definice Provazníka, ač jsem si vědom rozdílných pojetí tohoto právního institutu. Tento autor uvádí, že na odklony lze nahlížet ve své podstatě ze dvou rozdílných úhlů pohledu. Rozlišuje tedy odklony *stricto sensu*, které charakterizuje tím, že trestní řízení končí bez vyslovení viny a uložení trestu. To se uplatňuje především v případech méně závažných trestných činů. Odklony v *largo sensu* v sobě ovšem zahrnují též trestní příkaz a dohodu o vině a trestu,¹⁸ když zde a contrario dochází k vyslovení viny a uložení trestní sankce. Toto rozlišení vnímám osobně za velice přínosné a v průběhu této diplomové práce pojednávám o odklonech v širším pojetí se specifickým zaměřením na institut dohody o vině a trestu.

¹⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. POJEM „ODKLON V TRESTNÍM ŘÍZENÍ“ ANEB SKUTEČNĚ JE MOŽNÉ ZA FORMU ODKLONU V TRESTNÍM ŘÍZENÍ POVAŽOVAT I TRESTNÍ PŘÍKAZ A DOHODU O VINĚ A TRESTU? *Bulletin advokacie* [online]. 2018 [cit. 2021-8-8]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu#ftn37>

¹⁸ PROVAZNÍK, J. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 4, s. 80 – 81.

2. Trestně politické důvody pro zavedení odklonů

2.1. Restorativní justice

Toto pojetí se začalo prosazovat do českého trestního práva již v 80. - 90. letech minulého století. Jednou z příčin nástupu tohoto pohledu, který můžeme také spojovat s odklony, je zejména masový nárůst kriminality a s tím související problematika přetížení trestní justice či vysokých nákladů spojených s trestním stíháním. Restorativní justice pojímá trestný čin primárně jako narušení vztahu mezi pachatelem a jeho obětí, tedy poškozeným. Tím je dána rozdílnost od pojetí retributivní justice, která se především zaměřuje na vztah mezi státem a pachatelem a má tak eminentní zájem právě na potrestání pachatele trestného činu. Do popředí se postupně dostává taková koncepce, kdy je v rámci restorativní justice kladen důraz především na obnovu sociálních vztahů v již uvedeném schématu pachatel – poškozený.¹⁹ Tím by také mohlo dojít k lepšímu uspokojení nároků oběti trestného činu. Jedná se však stále pouze o prvky restorativní justice, které pronikají do právních řádů kontinentální právní kultury.²⁰ Lze konstatovat, že trestní zákonodárství je založeno stále spíše na vztahu státu, který vystupuje v nadřazeném postavení, a pachatele trestného činu.

Právě prosazování těchto prvků restorativní justice by mělo přispět k vyššímu využívání odklonů, které pozitivně působí na snižování nákladů spojených s trestním stíháním. Přínos tohoto právně filozofického směru lze spatřovat také v tom, že dochází k častějšímu využívání nových prvků v rámci moderního trestního procesu. Příkladem lze uvést např. mediaci, což je mimosoudní zprostředkování řešení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným za osobní účasti mediátora. Tímto postupem dochází zejména k lepšímu uspokojení nároků oběti trestného činu.

Howard Zehr, který je považován za zakladatele tohoto přístupu v trestním právu uvedl, že „*Trestný čin představuje újmu komunitě, jinými slovy přináší do pavučiny vztahů hořkou zkušenost.*“²¹ Tento zahraniční autor považuje trestný čin především za narušení sociální integrity a vztahů ve společnosti. Pojednává také o

¹⁹ KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). Restorativní justice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-6.

²⁰ VÁLKOVÁ, Helena; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. Restorativní justice a česká reforma trestního práva mládeže. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). Restorativní justice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 22.

²¹ ZEHR, H: The Little Book of Restorative Justice, Intercourse: Good Books, 2002, s. 22-35

tom, že s trestným činem jsou nevyhnutelně spojeny určité závazky, přičemž základní povinnost pachatele spočívá v uvedení věci do pořádku. Narušená rovnováha zatěžuje společnost, proto je v tomto smyslu nutné vyrovnat závazky a uplatnit základní společenský princip odpovědnosti jeden k druhému.

Základní rozlišení restorativní justice od tradičního chápání trestního práva v pojetí retributivním představují hlavní otázky, které směřují k nalézání spravedlnosti ve společnosti.

Restorativní justice:

1. Komu vznikla škoda/újma?
2. Jaké jsou potřeby osob zasažených trestným činem?
3. Kdo by měl uspokojit tyto potřeby?

Retributivní justice:

1. Jak byl porušen zákon?
2. Kdo se porušení dopustil?
3. Jak má být potrestán?

Tyto odlišné koncepty si za kladou cíl dosáhnout různých stavů pro nastolení právního míru ve společnosti. Na jedné straně retribuice primárně apeluje na potrestání pachatele. V pojetí restorativním se ovšem do popředí dostávají zájmy osob zasažených trestnou činností a s tím související otázky.²²

Vztah mezi těmito rozdílnými přístupy je v současné době takový, že při stále převládajícím pojetí retributivní justice pronikají do našeho právního řádu stále častěji prvky restorativní. To lze v určitých ohledech považovat za kladný okamžik právního vývoje, avšak je třeba také upozornit na určitá negativa. Přílišné uvolnění či dokonce upuštění od základních zásad trestního řízení by mohlo eventuálně vést narušení samotné podstaty trestního procesu. K této problematice se již v minulosti vyjádřili taktéž odborní autoři z právního prostředí.²³

²² ZEHR, H: The Little Book of Restorative Justice, Intercourse: Good Books, 2002, s. 22-35

²³ Viz ŽATECKÁ E., FRYŠTÁK M., Princip restorativní justice v novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva, Brno. Masarykova univerzita, 2007, s. 645 – 653.

2.2. Racionalizace trestní justice

Další pojetí, které je velice úzce spojované s problematikou odklonů v trestním řízení, je právě racionalizace trestněprávní úpravy a jednotlivých procesních postupů. Stále více se můžeme setkat s tím, že klasické formy trestní represe nejsou natolik účinné, aby byly schopné zamezit nárůstu kriminality ve společnosti.²⁴ Odklony v tomto smyslu nabízejí orgánům činným v trestním řízení možnost alternativního vyřešení trestní věci. K tomu by se mělo přistupovat především v právně a skutkově jednodušších případech.

Základním východiskem tohoto přístupu je v první řadě zjednodušení trestního procesu, resp. procesu dokazování. Důraz je kladen hlavně na zásady rychlosti, efektivnosti a hospodárnosti trestního řízení, které mají za cíl ulevit přetížené justici tím, že se určitá část trestních věcí vyřídí v okamžiku před vynesením trestního rozsudku.²⁵

Ačkoliv zákonodárce již delší dobu proklamuje snahu přiblížit se koncepci restorativní justice, je třeba upozornit na to, že je to fakticky spíše přístup racionalizace trestní justice, který má přispět k vyřešení problému přetíženosti soudnictví.²⁶ Standardní průběh trestního řízení bývá často podroben kritickým názorům o jeho zdlouhavosti, nákladnosti či složitosti. Jako reakce na nárůst kriminality či existenci nových druhů trestných činů (např. v počítačové nebo ekologické oblasti) do jisté míry cílí dohodovací řízení, které umožňuje na tyto nové společenské jevy daleko více a lépe reagovat. Tyto případy lze často spojovat s velmi náročným procesem dokazování, který může být zatížen obrovským množstvím důkazního materiálu či naopak důkazů, které jsou obtížně dosažitelné. Institut DOVT v tomto reaguje na tyto situace, když po sjednání a schválení DOVT již nedochází k provádění zdlouhavého procesu dokazování nebo se provede podstatně zjednodušeným a neformálním způsobem.²⁷ Přínos tohoto konsenzuálního typu trestního řízení je tak v tomto ohledu pro právní praxi opravdu markantní.

²⁴ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3475-3378

²⁵ PALOVSKÝ, Tomáš. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2007, roč. 5, č. 3, s. 22-25

²⁶ Viz ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012, s. 10-18

²⁷ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

3. Druhy odklonů v trestním řízení

Odklony se do českého práva procesního začleňují postupně zejména vlivem zahraniční inspirace jako nové způsoby rozhodnutí v trestním řízení. Jsou taktéž vázány na určité podmínky, kterým jsou např. doznání pachatele, úhrada škody způsobené trestným činem či závažnost trestného činu. Zásadní taktéž je, že všechny druhy odklonů, které jsou upraveny v trestních procesních normách, jsou si ve smyslu procesního vyřízení dané věci rovnocenné. Jedná se tak o fakultativní alternativu k standardnímu projednání věci v rámci hlavního líčení, pokud jsou splněny jednotlivé podmínky pro užití daného odklonu. Obviněný má zachováno své ústavně zaručené právo na projednání věci u nezávislého a nestranného soudu, které je zakotveno jednak v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a taktéž v čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Pro využití odklonů by měl soud zároveň zvážit naplňování základních zásad trestního procesu, kterými jsou v tomto případě např. zásada rychlosti a hospodárnosti řízení, zásada volného hodnocení důkazů či presumpce nevinny.

3.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Jedná se o první druh odklonu, který byl zaveden do českého právního řádu novelou TŘ provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., s účinností od 1. 1. 1994. Zákodárce odůvodnil přijetí tohoto institutu snahou o rychlejší a efektivnější vyřízení trestních věcí bez konání hlavního líčení a řízení před soudem. Využití takového postupu se upřednostňuje především v právně a skutkově jednodušších případech, kdy pachatelem je osoba bez rozsáhlé trestní minulosti. Taktéž je nezbytné v každém jednotlivém případě posouzení okolností případu a osoby pachatele a to v tom smyslu, zda by se obviněný (odsouzený) s největší pravděpodobností ve zkušební době osvědčil, pokud by došlo k uložení podmíněného trestu odnětí svobody.²⁸

Zákonná úprava tohoto institutu je obsažena v § 307 a 308 TŘ. Podmíněné zastavení trestního stíhání lze charakterizovat jako rozhodnutí mezitímní, kdy je stanovena zkušební doba, vázaná na splnění určitých podmínek či povinností, jež jsou uloženy obviněnému. Obviněnému stále zůstává právo požadovat řádné

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3478.

projednání věci příslušným soudem. Věcí se nadále zabývají orgány činné v trestním řízení a z hlediska trestního práva hmotného trestní odpovědnost stále trvá a nezaniká. Právě stanovení zkušební doby je v tomto ohledu chápáno jako prostředek k výchovnému působení vůči obviněnému a jeho resocializaci. Význam tohoto institutu spočívá taktéž v napravení sociálních vztahů mezi pachatelem a poškozeným, když jednou z podmínek aplikace je úhrada škody způsobené trestným činem poškozenému, uzavření dohody o náhradě škody s poškozeným, učinění potřebných úkonů k její úhradě či vydání bezdůvodného obohacení.

3.1.1. Podmínky aplikace dle ustanovení § 307 odst. 1 TŘ

Zákonná dikce následně obsahuje ve svém ustanovení § 307 odst. 1 TŘ jednotlivé podmínky, které musí být naplněny, aby mohlo dojít k aplikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Gramatickým (jazykovým) výkladem tohoto ustanovení je nutné dojít k závěru, že tyto podmínky musí být splněny kumulativně, k čemuž se ve stejném smyslu vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky.²⁹ Předmětem další části této práce tak bude analýza těchto šesti zákonných podmínek.

Dle současné právní úpravy lze podmíněné zastavení trestního stíhání využít pouze v řízení o přečinu. Tento pojem je však vymezen prostřednictvím trestního práva hmotného. Za přečiny považuje TZ všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trestní odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.³⁰ Určující jsou v této souvislosti trestní sazby, které jsou uvedené v TZ a nikoliv ty, které jsou stanoveny pro mladistvé pachatele ve speciální úpravě ZSVM. Nepřihlíží se ani ke zvýšení trestní sazby pro pachatele trestného činu, který byl spáchán ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 a 108 TZ a ani k mimořádnému zvýšení či snížení trestní sazby, jenž přepokládá TZ ve svých ustanoveních § 58 a 59.³¹ Okruh přečinů však v sobě zahrnuje všechny trestné činy, které byly spáchány nedbalostní formou zavinění. Zahrnuje v sobě i závažnější nedbalostní delikty např. usmrcení z nedbalosti dle § 143 TZ.

²⁹ Viz Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1571/2011

³⁰ Ustanovení § 14 odst. 2 TZ

³¹ ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3479- 3480.

Další zákonný předpoklad k aplikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání představuje souhlas obviněného s tímto procesním postupem. Tento souhlas musí být projeven způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti, dobrovolně a bez nátlaku. Důležité je taktéž odlišovat mezi souhlasem obviněného a jeho doznáním k trestnému činu. Může nastat situace, že tyto projevy budou spojeny do jednoho procesního úkonu, tedy výpovědi obviněného. Nelze ovšem a priori vyvozovat ze splnění jedné podmínky automatické splnění podmínky druhé.³² TŘ ovšem pro souhlas obviněného s vyřízením trestní věci tímto způsobem nepředepisuje žádnou zvláštní formu. Pro tento procesní úkon může obviněný v podstatě zvolit jakoukoliv formu uvedenou v § 59 odst. 1 TŘ, tj. písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. Nezbytné je také poznamenat, že tento souhlas je konstruován jako zcela osobní jednání obviněného a nemůže jej za něj vyslovit nikdo jiný, typicky jeho obhájce. Pokud by obviněný chtěl vzít takto projevený souhlas zpět, je nutné jej respektovat, a to s ohledem na jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces a projednání věci standardním průběhem trestního řízení.³³

V pořadí již třetí obligatorní podmínkou pro využití podmíněného zastavení trestního stíhání je právě doznání obviněného. Doznání musí být obsaženo ve výpovědi obviněného podle § 90 a násl. TŘ. Doznáním, a to i pokud jde o otázku zavinění, se přitom rozumí doznání skutkových okolností, ze kterých může orgán činný v trestním řízení dovodit naplnění zákonných znaků trestného činu.³⁴ Obviněný je také povinen uvést rozhodné skutečnost, které nasvědčují tomu, že se skutek stal, a že se ho dopustil právě on. Obviněný nemusí ovšem explicitně prohlásit, že je vinen. Postačí, aby uvedl takové skutečnosti, které povedou k závěru, že se dopustil trestného činu a nese za něj trestní odpovědnost. Obviněný musí taktéž uvést skutečnosti svědčící pro závěr, že se dopustil přečinu zaviněně, v zákonem předpokládané formě úmyslu nebo nedbalosti. Pokud jde o přečin, u něhož přichází v úvahu zavinění ve formě nevědomé nedbalosti, může jít o doznání i za situace, kdy obviněný neuvede některé podstatné okolnosti významné pro posouzení trestnosti činu, když je kvůli své nepozornosti, v které je

³² SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 56-57.

³³ SOTOLÁŘ, Alexander. § 307 (Předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

³⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 9.1995, sp. zn. 6 To 377/95 [ASPI ID: JUD5678CZ]

možné spatřovat nedbalost, nepostřehl, ale připustí, že tyto okolnosti nastaly a nevznese žádné výhrady proti své trestní odpovědnosti.³⁵ Pokud se ovšem obviněný po sdělení obvinění rozhodne nevypovídat, není možné jeho trestní stíhání podmíněně zastavit, a to z důvodu absence jeho kvalifikovaného doznání.³⁶

Ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) TŘ dále stanovuje celkem tři způsoby, které lze využít při vypořádání nároku náhrady škody, jež byla poškozenému způsobena pachatelem přečinu. Jedná se o úplné vyrovnání a faktické nahrazení škody obviněným, uzavření dohody o náhradě škody s poškozeným nebo učinění jiných potřebných opatření. Škodou se v tomto smyslu rozumí majetková škoda v širším pojetí, která zahrnuje skutečnou škodu i ušlý zisk. Charakter škody tak nemají nemajetkové újmy, avšak je možné stále nahradit škodu, pokud se jedná o následky způsobené újmy na zdraví, např. ztížení společenského uplatnění či bolestné.³⁷

Poškozený zde vystupuje jako subjekt adhezního trestního řízení dle § 43 a násl. TŘ. Odst. 3 uvedeného ustanovení trestního řádu pojednává o nahrazení škody *in re luto* (nahrazení v penězích). Zákonná úprava preferuje volbu nahradit škodu v penězích a nikterak neupravuje možnost uvedení věci v předešlý stav. Lze se však domnívat (a komentářová literatura s tím počítá)³⁸, že v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání lze uplatnit i variantu náhrady škody uvedením v předešlý stav, i když § 307 TŘ tuto problematiku nijak blíže neupravuje.

Zároveň je nesmírně důležité sledovat příčinnou souvislost mezi protiprávním jednáním a vzniklou škodou. K tomuto se zároveň vyjádřil Nejvyšší soud České republiky, když uvádí, že: „*Podstatou skutku je trestněprávně relevantní jednání a jím zapříčiněný trestněprávně významný následek. Proto i při posuzování otázky škodlivého následku při podmíněném zastavení trestního stíhání je nutné vždy vycházet ze skutku, který je obviněnému kladen za vinu, a zkoumat, zda ke konkrétní škodě došlo v příčinné souvislosti s protiprávním*

³⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005 [ASPI ID: JUD33771CZ]

³⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. § 307 (Předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3482.

jednáním obviněného a zda je zahrnuta jeho zaviněním. Přestože nemusí být v popisu skutku obsaženém v žalobním návrhu obžaloby nebo návrhu na potrestání uvedeny např. všechny osoby, které v důsledku protiprávního jednání obviněného utrpěly škodu nebo na jejichž úkor bylo získáno bezdůvodné obohacení, musí soud rozhodující o podmíněném zastavení trestního stíhání, pokud je vzniklá škoda v příčinné souvislosti se zaviněným jednáním obviněného, které je mu kladeno za vinu, zkoumat, zda obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě.“³⁹

Poměrně jednoznačně působí ustanovení § 307 odst. 4 TŘ o uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o způsobu náhrady škody, kdy soud následně v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněnému uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil.

Problematické se ovšem jeví poměrně neurčité slovní spojení - učinění jiných potřebných opatření k náhradě škody. Výkladem se však zabýval Nejvyšší soud České republiky, když uvedl následující: „V případě pojmu „jiná potřebná opatření“ podle § 307 odst. 1 písm. b) TŘ se musí jednat o opatření, které přináší poškozenému podobnou míru jistoty, jakou mu přináší dohoda uvedená v tomtéž ustanovení, jejíž obsah je právně závazný a jejíhož splnění se lze domoci soudně. Za jiné potřebné opatření ve smyslu tohoto ustanovení nelze považovat pouhý slib obviněného, že nahradí škodu způsobenou trestným činem a vstoupí s poškozeným do jednání ohledně sjednání splátkového kalendáře. Takový slib totiž obviněného k ničemu nezavazuje a nelze ho považovat za účinnou a potřebnou míru součinnosti obviněného k tomu, aby poškozenému byla škoda uhrazena.“⁴⁰

Z další rozhodovací praxe lze vysledovat určité případy, které byly uvedeny jako podobná míra jistoty, kterou přináší dohoda mezi obviněným a poškozeným. Může se jednat např. o nahlášení vzniku škody jako pojistné události pojišťovně, složení částky odpovídající výši škody do soudní úschovy.⁴¹

Povinnost vydat bezdůvodné obohacení, které obviněný případně získal spáchaným přečinem, je další obligatorní podmínkou dle ustanovení § 307 odst. 1

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR - velkého senátu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012 [ASPI ID: JUD228081CZ]

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 18.12.2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012 [ASPI ID: JUD228056CZ]

⁴¹ Viz Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31.10.1994, sp. zn. 4 To 693/94 a Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.5.1994, sp. zn. 3 To 380/94

písm. c). Tato právní úprava byla zavedena do trestního práva procesního novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 181/2011 Sb. Zákon opět konstruuje (podobně jako u náhrady škody) různé způsoby vypořádání obviněného s poškozeným, které jsou naprosto identické. Jedná se o faktické vydání bezdůvodného obohacení poškozenému, uzavření dohody o vydání bezdůvodného obohacení či učinění jiných vhodných opatření k jeho vydání. I zde platí, že pokud dojde k uzavření dohody o vydání bezdůvodného obohacení, soud ve svém rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání stanoví, aby obviněný ve stanovené zkušební době bezdůvodné obohacení vydal.

Požadavek na dostatečnost tohoto způsobu rozhodnutí následně představuje určitý korektiv pro aplikaci institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Zákonodárce ukládá soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci, aby v každém jednotlivém případě zkoumali osobu obviněného, jeho dosavadní život a okolnosti daného případu. V úvahu přichází využití výpisu z rejstříku trestů, přestupků či výpis z karty řidiče.⁴²

Podrobnějším výkladem pojetí okolností případu a osoby obviněného se zabýval taktéž Nejvyšší soud, když uvádí, že *„při úvaze o tom, zda určitá okolnost nevylučuje podmíněné zastavení trestního stíhání, se nelze omezit jen na izolované hodnocení této okolnosti, ale je třeba zabývat se jí v souvislosti se všemi ostatními okolnostmi charakterizujícími skutek a osobu obviněného, aniž by byly některé z nich zdůrazňovány na úkor jiných. Smrt poškozeného, která nastala v důsledku protiprávního činu pachatele, není sama o sobě okolností, která by vylučovala možnost podmíněného zastavení trestního stíhání. To platí zvláště v případě, když pachatel jednal nevědomě nedbale ve smyslu § 16 odst. 1 písm. b) TZ.“*⁴³ V tomto rozhodnutí bylo ve své podstatě vyloučeno odkazovat pouze na jedinou velice závažnou okolnost případu, kterou byla smrt poškozeného a dovodit bez dalšího vyloučení aplikace tohoto typu odklonu. Soud dochází k závěru, že je potřeba vzít tuto okolnost do úvahy v souvislosti s dalšími relevantními okolnostmi a osobou obviněného.

⁴² ŠTEFLOVÁ, Jarmila. Na co si dát pozor při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství. 2011, roč. 9, č. 9, s. 33.

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 20. 5.2015, sp. zn. 6 Tdo 385/2015 [ASPI ID: JUD307604CZ]

3.1.2. Podmínky aplikace dle ustanovení § 307 odst. 2 TŘ

Vývoj tohoto institutu odklonu zaznamenal uvedení dalších dvou specifických podmínek. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb. tak došlo v rámci snah o rozšíření využití tohoto typu odklonu o odst. 2. Zákon hovoří o tom, že je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání nebo poměry obviněného, je možné žádat od obviněného kromě splnění ostatních podmínek, kterým byl věnován předešlý výklad, taktéž splnění dalších povinností. O uložení těchto dalších podmínek rozhoduje soud a v přípravném řízení státní zástupce.

V prvním případě se obviněný zavazuje, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu. Jedná se o reakci na reálný stav, kdy státní zástupci nepovažovali podmíněné zastavení trestního stíhání za dostatečné bez možnosti uložení této alternativy trestu zákazu činnosti. Docházelo tak k tomu, že byla podána obžaloba, i když byly naplněny ostatní podmínky pro aplikaci tohoto institutu. Možnost obviněnému uložit povinnost zdržet se v průběhu zkušební doby zejm. řízení motorového vozidla je tak dle důvodové zprávy reakce na přečiny v dopravě.⁴⁴ Dle komentářové literatury přichází v úvahu zdržení se takové činnosti, která je regulovaná právními předpisy a má věcný, časový či místní vztah s daným přečinem. Taková souvislost je dána, především pokud je přečin spáchán v rámci výkonu určité činnosti. Příkladem lze uvést případy výkonu zaměstnání, povolání, funkce nebo právě velmi frekventované řízení motorového vozidla.⁴⁵ Zároveň je třeba podotknout, že závazek obviněného nemá v tomto případě charakter trestněprávní sankce, ale jedná se o osobní a jednostranný slib, který směřuje do budoucna. Pokud ovšem dojde ze strany obviněného k porušení takového závazku, následuje dále pokračování v trestním stíhání.

Obviněný se může také zavázat, že složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku, která je určena státu v rámci pomoci obětem trestné činnosti. Zákon konstruuje složení peněžité částky jako alternativu k výše zmiňovanému zdržení se určité činnosti. Právní úprava je

⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁴⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. § 307 (Předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

obsažena ve zvláštním zákoně, kterým je zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Výše takové částky není zákonem blíže specifikovaná, když pouze stanoví, že nesmí býti zjevně nepřiměřená závažnosti stíhaného přečinu. Pokud jde tedy o otázku proporcionality peněžité částky a závažnosti stíhaného přečinu, je na obviněném, aby ji navrhl. Soud a v přípravném řízení státní zástupce poté mohou takovou částku akceptovat jako přiměřenou nebo dát obviněnému případně najevo, o kolik by se měla výše částky určené pro oběti trestných činů zvýšit.⁴⁶

TŘ stanovuje délku zkušební doby rozdílně pro podmínky uvedené v § 307 odst. 1 a odst. 2, když uvádí, že stanovení zkušební doby se pohybuje v zásadě v mezích šesti měsíců až dvou let. Pokud ovšem aplikujeme podmínky dle druhého odstavce, lze zkušební dobu stanovit delší, a to až na 5 let. Zkušební doba následně začíná běžet od právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.⁴⁷

3.1.3. Řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání

Tento procesní institut může využít (s předchozím souhlasem obviněného) soud nebo v přípravném řízení státní zástupce. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání má formu usnesení, ať je vydané soudem či státním zástupcem.⁴⁸ Soud může aplikovat tento typ odklonu v řízení po předání obžaloby samosoudcem, v průběhu konání hlavního líčení či mimo hlavní líčení. Rovněž může tento procesní postup zvolit i odvolací soud dle ustanovení § 257 odst. 1 písm. d) TŘ.

Usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání musí obsahovat dva obligatorní výroky. První výrok by měl být věnován samotnému podmíněnému zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován přečin obviněného. Následný druhý výrok musí obsahovat stanovení zkušební doby, na kterou se trestní stíhání podmíněně zastavuje. V okamžiku, kdy je trestní stíhání podmíněně zastavováno dle § 307 odst. 2 TŘ, musí zde být obsažen výrok o určení činnosti, které se má během zkušební doby obviněný zdržet, nebo výrok o výši peněžité

⁴⁶ SOTOLÁŘ, Alexander. § 307 (Předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁴⁷ Ustanovení § 307 odst. 3 TŘ.

⁴⁸ Ustanovení § 119 TŘ.

částky, jež má připadnout státu na pomoc obětem trestné činnosti.⁴⁹ Ve zkušební době je také obviněný povinen nahradit poškozenému škodu či vydat bezdůvodné obohacení, pokud došlo pouze k uzavření dohody mezi těmito subjekty a fakticky nebyla škoda nahrazena či vydáno bezdůvodné obohacení.

Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může obviněný a poškozený podat stížnost, které je přiznán odkladný účinek. Pokud o tomto typu odklonu rozhodl soud, má k dispozici tento opravný prostředek také státní zástupce.⁵⁰

Podle ustanovení § 308 odst. 1 TR má v průběhu zkušební doby obviněný povinnost vést řádný život, splnit další povinnosti jemu uložené, nahradit způsobenou škodu, vydat bezdůvodné obohacení a vyhovět dalším omezením, jež mu byla uložena. Pokud obviněný tyto povinnosti splní, rozhodne soud nebo v přípravném řízení státní zástupce, že se osvědčil. Pokud však obviněný během zkušební doby nevyhoví uloženým podmínkám, dojde k pokračování v jeho trestním stíhání. Výjimečně lze ovšem zkušební dobu prodloužit o jeden rok.

Požadavek na vedení řádného života spočívá zejména v plnění všech svých povinností, absence odsouzení za další trestný čin, přestupek či jiný delikt. Ve své podstatě lze říci, že rozhodující orgán by měl dojít k závěru, že se jednalo o zcela mimořádné vybočení obviněného z jinak řádného vedení života.⁵¹

Evidence pravomocného rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je vedena v rámci zákona č. 269/1994 Sb., o rejstříku trestů.

3.1.4. Aplikace odklonu ve věcech právnických osob a mladistvých

Speciální zákon, který obsahuje právní úpravu trestní problematiky ve věcech mládeže, upravuje možnost aplikace tohoto typu odklonu ve svém ustanovení § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM. Obecné ustanovení § 68 ZSVM následně stanovuje podmínky, které je nutné naplnit pro aplikaci odklonů v rámci trestního řízení proti mladistvým. Vyžaduje totiž dostatečné objasnění skutkového stavu věci, schopnost mladistvého nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádání se s jeho příčinami a následné přičinění k odstranění škodlivých následků provinění. ZSVM jako *lex specialis* vůči obecné právní úpravě, která je obsažena v § 307

⁴⁹ SOTOLÁŘ, Alexander. § 307 (Předpoklady podmíněného zastavení trestního stíhání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁰ Viz ustanovení § 307 odst. 7 TR.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

odst. 2 TŘ, stanoví taktéž rozdílnou délku zkušební doby. Pokud se tedy obviněný zavázal zdržet se určité činnosti nebo složit peněžitou částku určenou pro oběti trestné činnosti, stanoví se zkušební doba v rozmezí šesti měsíců až tří let. Využití tohoto typu odklonu právě u mladistvých pachatelů je velmi frekventované, jelikož je zde usnadněna možnost jeho kontroly ve zkušební době a také mu lze uložit výchovná opatření či jiná omezení nebo povinnosti.⁵²

Za zmínku stojí také to, že podmíněné zastavení trestního stíhání je možné aplikovat i v trestním řízení proti právnickým osobám. Jelikož tento speciální zákon neobsahuje žádné zvláštní ustanovení o podmíněném zastavení trestního stíhání, uplatní se § 1 odst. 2 ZTOPO, ve kterém je pojednáno o vtahu subsidiarity TŘ. Osobně se však domnívám, že využití podmíněného zastavení u právnických osob nebude tak časté, neboť aspekt výchovného působení a dodržování stanovených povinností ve zkušební době je omezen tím, že se jedná o uměle vytvořený subjekt.

3.2. Narovnání

Tento procesní institut byl zaveden do TŘ novelou provedenou zákonem č. 152/1995 Sb., který vešel v účinnost dne 1. 9. 1995. Zákonodárce tak přistoupil k úpravě tohoto odklonu, který klade důraz na rychlost a efektivnost v rámci trestního řízení ve věcech méně společensky závažných. Taktéž se zde projevují prvky restorativní justice, když se do popředí dostává vztah mezi obviněným a poškozeným, který je nadřazen veřejnému zájmu na potrestání pachatele trestného činu.

K aplikaci tohoto typu odklonu se vyslovil Nejvyšší soud, když uvedl, že rozhodnutí o schválení narovnání je podle § 309 a násl. TŘ fakultativním způsobem vyřízení věci. Proto ani po splnění všech zákonných podmínek nemá obviněný právní nárok na to, aby bylo soudem či státním zástupcem rozhodnuto o schválení narovnání.⁵³ Tato konstrukce je tak zcela identická s celkovým pojetím odklonů v českém právu procesním.

Komentářová literatura označuje dohodu o narovnání jako dohodu *sui generis* mezi obviněným a obětí trestného činu, jejímž předmětem je odčinění

⁵² ŽATECKÁ, Eva. Využití odklonů v trestních věcech mladistvých. In: Úloha národního trestného práva v priestore Európskej únie a alternatívne riešenia trestných vecí. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011, s. 110.

⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 27. 8.2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014 [ASPI ID: JUD268438CZ]

vzniklé újmy způsobené trestným činem a následného usmíření mezi těmito subjekty za souhlasu oběti s ukončením trestního stíhání obviněného. Upuštěním od trestně represivní reakce na spáchaný trestný čin, s nímž je spojeno řešení trestní věci narovnáním, je vedle toho kompenzováno též finančním plněním obviněného určeným státem na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, což dodává takovému narovnání dimenzi obecně prospěšného řešení.⁵⁴

3.2.1. Podmínky aplikace narovnání

Zákonná úprava obsahuje výčet obligatorních podmínek ve svém ustanovení § 309 odst. 1 TŘ, jež musí být naplněny pro aplikaci narovnání. Rozhodnutí o schválení narovnání je svěřeno soudu a v přípravném řízení státnímu zástupci.

Obdobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání se musí jednat o řízení o přečinu. Bližší výklad o tomto druhu trestného činu byl proveden již v předchozí části této diplomové práce (viz oddíl 3.1.1.).

Další podmínkou je vyslovení souhlasu obviněného a poškozeného s tímto procesním postupem. Je tak nezbytné, aby v daném trestním řízení vystupoval poškozený dle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ. Absence tohoto subjektu v trestním řízení logicky vylučuje uplatnění odklonu narovnání, když je zde zakotvena obligatorní podmínka souhlasu poškozeného s tímto procesním postupem. Nejvyšší soud taktéž judikoval, že pokud zde není osoba poškozeného, která by jednak s narovnáním vyslovila souhlas a jednak převzala od obviněného příslušné odškodnění, byť by ostatní v zákoně stanovené podmínky byly splňovány, nelze institutu narovnání v dané trestní věci využít.⁵⁵

Zákon dále klade důraz na svobodné, vážné a dostatečně určité prohlášení o vině obviněného, které spočívá v jeho vyjádření, že se dopustil toho, co je mu kladeno za vinu. Zároveň je nutné, aby se obsah daného prohlášení shodoval se skutkovými zjištěními, jež vyplývají z obstaraných důkazů. Velice podstatné je rozlišovat mezi prohlášením obviněného o spáchání skutku a doznáním obviněného, o kterém bylo pojednáno v části o podmíněném zastavení trestního stíhání. Prohlášení obviněného se tak nemusí vztahovat ke všem skutkovým

⁵⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. § 309 (Předpoklady schválení narovnání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-15]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003 [ASPI ID: JUD28025CZ]

okolnostem daného přečinu. Dle ustanovení § 314 TŘ poté nelze uplatnit prohlášení obviněného jako důkaz v rámci trestního řízení, pokud by nedošlo ke schválení narovnání v řízení před soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem.

Náhrada škody dle ustanovení § 309 odst. 1 písm. b) TŘ opět představuje nápravu narušených vztahů mezi obviněným a poškozeným. Zákon presumuje reálné nahrazení škody způsobené přečinem, učinění potřebných úkonů k její úhradě nebo jiné odčinění újmy přečinem vzniklé. Pod slovním spojením jiné odčinění újmy si lze představit takové nahrazení imateriální újmy, která bývá často velmi obtížně vyčíslitelná a přichází v úvahu pouze u některých trestných činů, jako je např. křivé obvinění nebo pomluva.⁵⁶

Vydání bezdůvodného obohacení je další podmínkou pro aplikaci tohoto procesního postupu, ovšem pouze v případech, kdy spáchaným přečinem skutečně došlo k takovému obohacení pachatele.

Při aplikaci tohoto typu odklonu je důležité poznamenat, že zde nepostačí uzavření dohody o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení. Na rozdíl od rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je totiž rozhodnutí o schválení narovnání rozhodnutím konečným. Nedochozí ke stanovení zkušební doby, ve které by bylo možné výchovně působit a sledovat nápravu obviněného. Následná možnost pokračování v trestním stíhání je u institutu narovnání vyloučena a právní mocí rozhodnutí o schválení narovnání nastávají účinky definitivního zastavení trestního stíhání.⁵⁷

Samotné podmínění schválení narovnání složením peněžité částky, která je určena pro oběti trestné činnosti, vychází z toho, že k narušení veřejného zájmu dochází u všech trestných činů dle jejich společenské škodlivosti. Narovnání přitom představuje výjimku ze zásady, že všechny trestné činy mají být náležitě zjištěny a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni (ustanovení § 1 odst. 1 TŘ). Takto navýšené finanční plnění, které je složeno na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zástupce, nesmí být zjevně nepřiměřené závažnosti spáchaného přečinu. Účelem je určitá kompenzace újmy, která byla způsobena veřejnému zájmu, a to v podobě částky určené pro oběti trestné činnosti. Není

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 745-747.

⁵⁷ SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 168.

vyloučeno, aby příslušnou částku fakticky uhradil jiný subjekt než sám obviněný. V praxi tak může dojít ke složení finanční částky ze strany zákonných zástupců v situaci, kdy toto jednání překračuje meze svéprávnosti u mladistvých pachatelů.⁵⁸

Dostatečnost tohoto způsobu vyřízení věci zkoumá soud a v přípravném řízení státní zástupce s ohledem na povahu a závažnost spáchaného přečinu, míru dotčení veřejného zájmu, osobu obviněného a jeho majetkové poměry. Veřejný zájem patří mezi neurčité právní pojmy, proto je interpretace tohoto pojmu přenechána v každém jednotlivém případě praxi. Míra, jakou byl dotčen veřejný zájem, je přitom sama o sobě vymezena zpravidla okruhem narušených společenských vztahů a zájmů a intenzitou zásahu do nich. Specifický význam má v tomto kontextu rovněž to, zda došlo k činu převážně narušujícímu soukromou sféru poškozeného nebo zda jeho negativní důsledky dopadají zejména do veřejné sféry stejně jako to, zda čin zanechal nebo nezanechal trvale nepříznivé následky pro společnost nebo pro poškozeného.⁵⁹ V zásadě platí, že čím méně je přečinem dotčen veřejný zájem, tím spíše lze přistoupit ke schválení narovnání.

3.2.2. Řízení o schválení narovnání

Zákon umožňuje, aby o schválení narovnání rozhodl v přípravném řízení státní zástupce. Proti tomuto rozhodnutí může obviněný či poškozený podat stížnost. Pravomoc rozhodnout o tomto procesním postupu je taktéž zachována soudu. Soud může přistoupit ke schválení narovnání v rámci předběžného projednání obžaloby, po předání obžaloby samosoudcem, v rámci hlavního líčení, mimo hlavní líčení nebo i v odvolacím řízení. K možnosti rozhodnout o schválení narovnání v průběhu odvolacího řízení se vyslovuje stávající právní úprava v ustanovení § 257 odst. 1 písm. d). Pokud by o schválení narovnání rozhodoval soud, má státní zástupce zachované právo podat proti tomuto rozhodnutí taktéž stížnost.

K samotnému postupu schvalování narovnání pojednává blíže ustanovení § 310 TŘ, když apeluje na to, aby došlo k výsledku obviněného a poškozeného před rozhodnutím o schválení narovnání. Soud či státní zástupce by měli nejprve poučit tyto subjekty trestního řízení o jejich právech a podstatě procesního

⁵⁸ SOTOLÁŘ, Alexander. § 309 (Předpoklady schválení narovnání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-16]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁵⁹ Tamtéž.

institutu narovnání. Výslech by se měl věnovat způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, otázce dobrovolnosti tohoto postupu a souhlasu obviněného a poškozeného s využitím tohoto institutu. Součástí výslechu obviněného musí být rovněž jeho prohlášení o vině, tedy stvrzení toho, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Toto nelze směšovat s jeho doznáním a pro případ neschválení narovnání k němu není možné přihlížet jako k důkazu o jeho vině.⁶⁰ Skutečnosti sdělené v jejich průběhu obviněným a poškozeným mají povahu jejich vyjádření k věci, nikoli jejich procesně použitelných výpovědí. Tomu musí odpovídat jejich poučení, zaměření jejich výslechů a způsob jejich vedení.⁶¹

Rozhodnutí o schválení narovnání má formu usnesení. Dle ust. § 311 TR musí také obsahovat popis skutku, jehož se narovnání týká, jeho právní posouzení, výši uhrazené škody nebo škody, k jejíž úhradě byly učiněny potřebné úkony či rozsah bezdůvodného obohacení, které případně vzniklo spáchaným přečinem. Také zde musí být stanovena částka, která je určena státu pro peněžitou pomoc obětem trestné činnosti. Usnesení by mělo obsahovat také samostatný výrok o tom, že se trestní stíhání zastavuje pro skutek, ve kterém je spatřován přečin. Rozhodnutí o schválení narovnání je konečným rozhodnutím, představujícím překážku *res iudicata* a po jeho právní moci již není další trestní stíhání pro stejný skutek přípustné.⁶²

Evidence rozhodnutí o schválení narovnání se vede v Rejstříku trestů jako skutečnost významná pro trestní stíhání a uvádí se taktéž v opise z evidence Rejstříků trestů.

3.2.3. Aplikace odklonu ve věcech právnických osob a mladistvých

Mezi druhy zvláštních způsobů řízení dle § 69 odst. 1 písm. c) ZSVM patří taktéž řízení o schválení narovnání. Tento postup lze opět využít pouze v okamžiku, kdy jsou naplněny požadavky § 68 tohoto speciálního zákona. Důraz je tak kladen zejména na dostatečnost tohoto typu rozhodnutí, schopnost mladistvého nést následky svého protiprávního jednání a možnost odstranění škodlivých následků jeho provinění.

⁶⁰ SOTOLÁŘ, Alexander. § 310 (Výslech obviněného a poškozeného). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-20]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Ustanovení § 11 odst. 1 písm. i) TR

Otázkou ovšem zůstává, do jaké míry lze skutečně aplikovat tento druh odklonu ve věcech mladistvých. Problematické se jeví zejména složení další peněžní částky, jež je určena pro oběti trestné činnosti. Nelze předpokládat, že ve většině případů mladiství disponují těmito prostředky a byli by ochotni na tento procesní postup přistoupit. Mladiství jsou taktéž omezeni na právní jednání spojené s financemi, které je přiměřené jejich rozumové a mravní vyspělosti. Pokud by i přes tyto sporné aspekty došlo ke schválení narovnání, je nutné konstatovat, že částka určená pro oběti trestné činnosti by byla poměrně nízká.⁶³

Za zmínku stojí taktéž možnost aplikace tohoto odklonu ve vztahu k trestnímu stíhání právnických osob. Dle § 1 odst. 2 ZTOPO je možné využít trestní řád, pokud tento speciální zákon nestanoví jinou právní úpravu. Nadto se zmiňuje o právnické osobě také TŘ v § 310 odst. 3, když ale pojednává o právnické osobě v pozici poškozené. Vzhledem k povaze tohoto odklonu a podmínkám, které je nutné naplnit, lze dojít k závěru, že obdobně jako u mladistvých pachatelů nebude tento institut ve větší míře využíván.

3.3. Odstoupení od trestního stíhání

Odstoupení od trestního stíhání lze charakterizovat jako specifický případ trestněprávní reakce na provinění mladistvého.⁶⁴ Tento druh odklonu byl zaveden do českého právního řádu v souvislosti s přijetím ZSVM, který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 2004. Zákonná úprava je obsažena v § 70 a 71 tohoto speciálního zákona a je systematicky zařazena mezi zvláštní způsoby řízení. Základním východiskem pro uplatnění této alternativní formy řešení trestné činnosti je především důvodný předpoklad, že již bylo dosaženo účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, případně se tomu tak stane současně s rozhodnutím o odstoupení trestního stíhání.⁶⁵ Účel tohoto zákona je stanoven zejména v úvodních ustanoveních (§ 1 odst. 2 ZSVM). Zákon předpokládá, že by mělo dojít k užití vhodného opatření a nápravě mladistvého, které by vedlo k jeho opětovnému začlenění do společnosti. Důraz je kladen také na odčinění újmy, která vznikla jako následek provinění a také naplnění preventivní podstaty ve vztahu k trestné činnosti.

⁶³ ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1646-1647.

⁶⁴ § 70-71 Odstoupení od trestního stíhání. In: ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-20]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁶⁵ Tamtéž.

3.3.1. Podmínky aplikace odstoupení od trestního stíhání

Zákon stanovuje (obdobně jako u ostatních typů odklonů) určité podmínky, které musí být naplněny, aby mohlo dojít k odstoupení od trestního stíhání.

Musí se jednat o provinění, na které TZ stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky. Takto stanovený okruh trestných činů (provinění) je podstatně úžeji vymezen, než je tomu u ostatních druhů odklonů. Je nutné také vycházet z trestních sazeb, jež jsou v TZ a nikoliv snížených o polovinu dle § 31 odst. 1 ZSVM.

ZSVM také vyžaduje, aby na dalším trestním stíhání nebyl dán veřejný zájem. Zde se zejména posuzuje, zda již bylo ve věci dosaženo účelu nebo jej lze dosáhnout bez dalšího pokračování řízení a v té souvislosti učinit určité srovnání předpokládaného průběhu a výsledku trestního řízení pro případ, že by nedošlo k odstoupení od trestního stíhání, s důsledky zamýšleného odstoupení od trestního stíhání z hlediska ochrany společnosti, zájmů poškozeného a prognózy jeho dalšího chování.⁶⁶

Zákon také vyžaduje, aby soud pro mládež či v přípravném řízení státní zástupce přihlíželi k povaze a závažnosti provinění a k osobě mladistvého. Míru škodlivosti provinění a jeho povahu či závažnost lze chápat jako hmotněprávní korektiv při rozhodování o odstoupení od trestního stíhání.⁶⁷

Poslední podmínku konstruuje ustanovení § 70 odst. 1 písm. b) ZSVM, když uvádí, že potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páčání dalších provinění. Komentářová literatura k tomu uvádí, že je třeba sledovat chování mladistvého po spáchání provinění, možnost jeho nápravy v rámci jeho osobnosti či přihlídnutí k poměrům a prostředí, ve kterém žije. V úvahu by mělo být bráno také to, zda již v minulosti bylo na mladistvého působeno trestními nebo jinými opatřeními, dále k tomu, jaký je jeho postoj k vlastní trestné činnosti a co učinil pro to, aby se vyhnul jejímu opakování.⁶⁸

⁶⁶ § 70-71 Odstoupení od trestního stíhání. In: ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-20]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁶⁷ FEŇYK, Jaroslav. Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství. 2004, roč. 2, č. 2-3, s. 5.

⁶⁸ § 70-71 Odstoupení od trestního stíhání. In: ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-20]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

3.3.2. Řízení o odstoupení od trestního stíhání

Ustanovení § 70 odst. 3 ZSVM demonstrativně uvádí případy, za kterých lze přistoupit k využití tohoto zvláštního způsobu řízení. Tento výčet apeluje zejména na úplné či částečné nahrazení škody poškozenému způsobené proviněním, přičemž poškozený s takovým odškodněním musí souhlasit. Dále pokud mladistvý již vykonal vhodný probační program či mu bylo vysloveno napomenutí s výstrahou, které lze považovat za dostatečné vyřízení věci.

Rozhodnutí o odstoupení od trestního stíhání má formu usnesení, které by mělo obsahovat dva obligatorní výroky. Prvním výrokem by měl soud pro mládež či v přípravném řízení státní zástupce stanovit, že se od trestního stíhání ustupuje, a to s odkazem na ustanovení § 70 odst. 1, či odst. 3 ZSVM. Druhou nezbytnou součástí tohoto rozhodnutí je výrok o tom, že se zastavuje trestní stíhání pro skutek, ve kterém bylo spatřováno provinění.⁶⁹

Proti usnesení o odstoupení od trestního stíhání mladistvého může podat stížnost mladistvý. Pokud tímto procesním postupem rozhodoval soud pro mládež, může podat stížnost i státní zástupce. Postavení poškozeného je v tomto směru značně oslabené. Poškozený se o odstoupení od trestního stíhání pouze vyrozumí a nemá právo podat stížnost proti tomuto usnesení. Jedinou možností poškozeného jak tento procesní postup ovlivnit je jeho souhlas s rozsahem a způsobem náhrady škody. Dochází tak k oslabení jedné ze základních zásad, jež je vyjádřena v ustanovení § 3 odst. 7 ZSVM a která pojednává o nutnosti dosažení náhrady škody způsobené protiprávním činem.⁷⁰

Zákonná úprava ovšem počítá i se situací, kdy může být dále pokračováno v trestním stíhání mladistvého, od něhož bylo odstoupeno, pokud mladistvý do tří dnů od oznámení usnesení o odstoupení od trestního stíhání prohlásí, že na projednání věci trvá. O tomto právu musí být obviněný poučen.⁷¹ Tento požadavek vyplývá z článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde je upraveno právo na spravedlivý proces.

⁶⁹ § 70-71 Odstoupení od trestního stíhání. In: ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-21]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁷⁰ ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. *Trestní právo*. 2005, roč. 10, č. 5, s. 21.

⁷¹ Viz ustanovení § 70 odst. 5 ZSVM

3.4. Odklony ve zkráceném přípravném řízení

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., bylo zavedeno více předsoudních stádií trestního řízení a mimo jiné také zkrácené přípravné řízení. K samotné podstatě zkráceného řízení se vyjádřil Nejvyšší soud, když uvedl, že „zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení.“⁷² Uplatňování určitých druhů odklonů v této fázi trestního řízení je podle současné právní úpravy možné. Jedná se především o podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, které je upraveno v ustanovení § 179g a 179h TR. Ve zkráceném přípravném řízení může také dojít k odložení věci za současného schválení narovnání, a to při obdobném užití § 309 a násl. TR.

3.4.1. Odložení věci za současného schválení narovnání

Ustanovení § 179c odst. 2 písm. g) TR dává možnost státnímu zástupci ve zkráceném přípravném řízení věc odložit, pokud rozhodl o schválení narovnání. Dále je zde odkazováno na právní úpravu institutu narovnání a jeho obdobné využití. Rozdílnost schválení narovnání v přípravném řízení (či v řízení před soudem) a ve zkráceném přípravném řízení spočívá zejména v tom, že ve zkráceném přípravném řízení nedochází k zastavení trestního stíhání, protože doposud nedošlo ani k zahájení trestního stíhání. Dochází tak pouze k odložení věci se schválením narovnání, které ovšem na rozdíl od klasického odložení věci po nabytí právní moci utváří překážku *res iudicata*.⁷³

Odložení věci za současného schválení narovnání je další možností vyřízení věci pro státního zástupce, kterému byl doručen návrh policejního orgánu po skončení zkráceného přípravného jednání. Přičemž musí být kumulativně splněny podmínky stanovené obdobně pro narovnání. Tento procesní postup by měl přispět k vyřízení trestní věci rychlejším způsobem, a to před samotným zahájením trestního stíhání. Do popředí se podobně jako u ostatních typů odklonů dostává snaha o rychlejší uspokojení nároku poškozeného a také požadavek na hospodárnost či efektivnost trestního řízení.

⁷² Stanovisko Nejvyššího soudu ČR - kolegium ze dne 25. 9.2014, sp. zn. Tpjn 303/2014 [ASPI ID: JUD279393CZ]

⁷³ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 748.

3.4.2. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání

Obdobu podmíněného zastavení trestního stíhání představuje v rámci zkráceného přípravného řízení podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, které je upraveno v § 179g a 179h TŘ. Zákonná úprava dává státnímu zástupci možnost rozhodnout o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání, pokud jsou splněny stanovené podmínky. Důvodová zpráva k přijetí tohoto institutu uvádí, že se jedná o *jakousi formu varování, kterého se podezřelému dostává předtím, než jeho věc bude předána soudu k dalšímu řízení, pokud by se nepoučil a nevyhověl uloženým podmínkám.*⁷⁴

Jednotlivé podmínky, které je opět nutné kumulativně naplnit, aby mohlo dojít k aplikaci tohoto zákonného postupu, jsou stanoveny v § 179g odst. 1, 2 TŘ. Tento výčet je své podstatě dle současné právní úpravy totožný s podmínkami pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání. Rozdílný je pouze okruh trestných činů, o kterých lze rozhodnout tímto způsobem. Ustanovení § 179a TŘ totiž stanoví, že lze zkrácené přípravné řízení konat pouze o těch trestných činech, v nichž je příslušný v prvním stupni okresní soud a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Jelikož nedochází k zahájení trestního stíhání, je toto řízení vedeno proti osobě podezřelé a nikoliv proti osobě obviněné z trestného činu. Doznání musí být učiněno v rámci výsledku podezřelého dle ustanovení § 179b odst. 3 TŘ. Poslední nuancí je, že v případě tohoto typu odklonu rozhoduje pouze státní zástupce a nikoli soudce a tudíž nemá státní zástupce právo podat stížnost.⁷⁵

Dle ustanovení § 11a písm. b) TŘ trestní stíhání proti téže osobě pro tentýž skutek nelze zahájit, pokud státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení rozhodl o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a podezřelý se následně osvědčil. Nabytím právní moci rozhodnutí o osvědčení je tak zákonem stanoven zvláštní případ překážky věci rozhodnuté.

⁷⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ LATA, Jan. § 179g (Podmínky podmíněného odložení podání návrhu na potrestání). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

3.5. Trestní příkaz

Doposud bylo v této diplomové práci pojednáváno o odklonech *stricto sensu*, u kterých dochází k odchýlení od standardního průběhu trestního řízení bez vyslovení viny a uložení klasické trestněprávní sankce. Jak již bylo uvedeno v první kapitole této diplomové práce, lze se v trestní nauce setkat s více způsoby klasifikace odklonů a různými názory na to, co lze pod tento pojem zahrnout. Zřejmě nejčastější pochybnosti jsou vyslovovány o tom, zda je trestní příkaz také odklonem.⁷⁶

Odklony v pojetí *sensu largo* v sobě zahrnují i institut trestního příkazu, který může vydat samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Ve své podstatě se jedná o zkrácené písemné řízení, ve kterém se neprovádí dokazování a absentuje také součinnost stran trestního řízení. Účelem institutu trestního příkazu je zejména urychlení a zjednodušení trestního řízení, kdy v případech méně skutkově a právně složitých může dojít k vyřízení věci bez konání hlavního líčení.

3.5.1. Podmínky aplikace trestního příkazu

Trestní příkaz lze dle ustanovení § 314a odst. 1 TŘ vydat pouze v řízení před samosoudcem, který rozhoduje o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Dalšími podmínkami pro vydání trestního příkazu je spolehlivé zjištění skutkového stavu a neprojednání věci v rámci hlavního líčení. K problematice náležitého zjišťování skutkového stavu se vyjádřil také Nejvyšší soud, když uvádí, že „*nezbytným zákonným předpokladem pro vydání trestního příkazu podle § 314e TŘ je spolehlivé prokázání skutkového stavu. Jestliže soud nemá k dispozici takové důkazy, ze kterých jednoznačně vyplývá závěr o skutkovém stavu věci, není možné trestní příkaz vydat, i kdyby pro takový postup jinak byly splněny ostatní zákonem stanovené podmínky.*“⁷⁷ Z tohoto rozhodnutí vyplývá, že pokud nastanou určité pochybnosti na straně soudu o tom, zda je skutkový stav náležitě prokázán či absentují určité důkazy nezbytné ke spolehlivému prokázání skutkového stavu, měl by se soud spíše ubírat cestou projednání trestní věci v hlavním líčení, než vydáním trestního příkazu.

⁷⁶ ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. Trestněprávní revue, 2017, č. 3, s. 57

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 5 Tz 50/2014 [ASPI ID: JUD277527CZ]

3.5.2. Tresty ukládané trestním příkazem

Ustanovení § 314e odst. 2 TR obsahuje taxativní výčet trestů, které lze trestním příkazem uložit. Jedná se o trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, trest domácího vězení do jednoho roku, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činnosti do pěti let, trest zákazu držení a chovu zvířat, peněžitý trest, trest propadnutí věci, vyhoštění do pěti let, zákazu pobytu do pěti let, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.

Pokud je trestním příkazem ukládán trest obecně prospěšných prací či trest domácího vězení, je nutné si vyžádat zprávu probačního úředníka, která obsahuje zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu.⁷⁸

Zákonná úprava tak neumožňuje uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejzávažnější zásah do osobní svobody, je vyloučeno uložit tento druh trestu v rámci písemného trestního řízení. Dalším negativem umožnění uložení tohoto trestu by mohl být větší počet uvězněných osob,⁷⁹ což by byl opačný směr, než jakým se vývoj trestního práva na našem území ubírá.

3.5.3. Procesní aspekty trestního příkazu

Zákonná úprava přiznává této formě rozhodnutí účinky odsuzujícího rozsudku. Nelze tak trestním příkazem obviněného zprostit obžaloby ani návrhu na potrestání. Účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením trestního příkazu obviněnému. Tento okamžik doručení trestního příkazu má význam z hlediska ukládání souhrnného trestu obviněnému.⁸⁰

Obviněný má možnost podat řádný opravný prostředek ve formě odporu, a to ve lhůtě osmi dnů od doručení trestního příkazu. Odpor nemusí být odůvodněn, přičemž po jeho podání se trestní příkaz ze zákona ruší a je nařízeno hlavní líčení. Státní zástupce může také podat odpor jednak ve prospěch obviněného a jednak v neprospěch obviněného. Za obviněného může podat v jeho prospěch odpor též

⁷⁸ Viz ustanovení § 314e odst. 3 a 4 TR

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 2021-9-23]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>

⁸⁰ ŽÁN, Marcel. § 314e (Podmínky vydání trestního příkazu). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-23]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

jeho obhájce.⁸¹ Důležité však je, že podle § 314g odst. 2 TR platí, že pokud je řádně a včas podán odpor, trestní příkaz se ruší a samosoudce dále nařídí ve věci hlavní líčení, ve kterém již není vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu, jež byly obsaženy ve vydaném trestním příkazu. Výkladově na toto ustanovení reagoval Nejvyšší soud, když uvedl, že „zásada zákazu reformationis in peius se sice zde obecně neuplatní, ovšem ani uložení přísnějšího trestu nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem. Uložení přísnějšího trestu musí mít podklad ve zjištěném skutkovém stavu a musí být soudem dostatečně odůvodněno (dle ustanovení § 125 TR).“⁸² Prof. Šámal charakterizuje trestní příkaz jako určitou nabídku obviněnému s ohledem na to, že nebude prováděno hlavní líčení. V tomto směru soud ukládá spíše mírnější trest.⁸³ Nicméně ani soud po podaném odporu nemůže v rámci hlavního líčení dospět k uložení přísnější sankce bez toho, aby své závěry podložil potřebnými skutkovými zjištěními, se kterými se vypořádá v odůvodnění svého rozhodnutí.

⁸¹ ŽÁN, Marcel. § 314g (Odpor proti trestnímu příkazu). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-23]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 21. 9.2016, sp. zn. 5 Tdo 1207/2016 [ASPI ID: JUD336455CZ]

⁸³ ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. *Právní prostor* [online]. 2019 [cit. 2021-9-23]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>

4. Dohoda o vině a trestu

Samostatnou kapitolu této diplomové práce tvoří problematika institutu DOVT. Důvodem pro toto členění je zejména snaha o bližší či podrobnější analýzu, než tomu bylo u ostatních druhů odklonů. Jak bylo již předestřeno v první kapitole této práce, lze se v právní teorii setkat s různými pohledy odborné veřejnosti na pojem odklonu v trestním řízení. V zásadě však panuje shoda na tom, že právě nejširší pojetí pojmu odklonu jako alternativy ve vztahu ke standardnímu projednání věci v hlavním líčení v sobě zahrnuje taktéž DOVT. Prof. Jelínek zároveň označuje tento typ odklonu za nejmladší odklon v českém právním řádu.⁸⁴

Pokud bychom přistoupili k obecné charakteristice tohoto institutu, lze poznamenat, že se jedná o možnost státního zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu (na návrh obviněného či bez takového návrhu), pokud výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, že se skutek stal, že je tento skutek trestným činem a že jej spáchal obviněný. Při tomto postupu má státní zástupce povinnost dbát práv poškozeného, který má právo být přítomen při jednání státního zástupce a obviněného o dohodě. K následnému uzavření dohody je také nezbytné prohlášení obviněného, že skutek, pro který je stíhán, spáchal, přičemž zde nesmí být důvodné pochybnosti o pravdivosti takového prohlášení. K otázce zda lze prohlášení obviněného vzít zpět, se vyjádřil Ústavní soud, když uvedl: *„Odstoupení od dohody o vině a trestu obviněným, resp. jeho odvolání prohlášení, že spáchal skutek, pro který je v daném řízení stíhán a jehož se týká sjednaná dohoda o vině a trestu, je možné až do doby, než se ve veřejném zasedání soud odebere k závěrečné poradě k rozhodnutí o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu. Soud v takovém případě nemůže schválit dohodu o vině a trestu a musí věc vrátit státnímu zástupci k došetření podle § 314r odst. 2 TŘ. Schválení dohody proti vůli obviněného je zásahem do práva na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“*⁸⁵ Tímto nálezem došlo zároveň k vymezení časového okamžiku pro učinění odvolání prohlášení obviněným. Na fázi sjednávání DOVT dále navazuje proces, který může skončit schválením či neschválením dané dohody soudem.

⁸⁴ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, s. 19 – 24

⁸⁵ Nález Ústavního soudu - senátu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19 - 4 [ASPI ID: JUD441743CZ]

Lze taktéž hovořit o tom, že jde o postup, v rámci kterého obžaloba slíbí obviněnému, že ho obžaluje z méně závažného trestného činu nebo požádá soud o mírnější trest. Obviněný se na druhé straně zavazuje, že se podpisem DOVT vzdává práva na projednání své věci před soudem.⁸⁶ Prof. Musil poté pojednává o smyslu tohoto institutu, který si klade za cíl vybalancovat očekávané „ztráty a zisky“, jenž může průběh trestního řízení pro obviněného, orgány činné v trestním řízení či eventuálně poškozeného přinést.⁸⁷

4.1. Vývoj institutu DOVT

Zařazení konsenzuálního typu trestního řízení do českého trestního práva procesního jako zcela nového právního institutu si prošlo poměrně dlouhým vývojem. Počátek legislativního úsilí o zavedení tohoto typu řízení lze datovat do roku 2005. V tomto období došlo k předložení vládního návrhu na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, který byl označován jako „zákon o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku.“⁸⁸ V počátku ovšem tento vládní návrh zákona s žádnou úpravou tohoto typu odklonu nepočítal. Následně však Ústavně právní výbor vypracoval návrh na vytvoření tzv. *řízení o prohlášení viny obžalovaným*, který byl zařazen do třinácté hlavy, oddílu čtvrtého TŘ (§ 206a – 206d). Za výrazný nedostatek lze považovat, že se nekonala v k této problematice prakticky žádná odborná diskuse a nedošlo v této souvislosti ani k vypracování důvodové zprávy. Osud tohoto legislativního záměru je takový, že byl Poslaneckou sněmovnou schválen, načež Senát tento návrh vrátil k dalšímu projednání Poslanecké sněmovně a ta již tento návrh neschválila.

Dalším pokusem o zavedení dohodovacího řízení do našeho právního řádu je návrh věcného záměru zákona o trestním řízení soudním. Kladným rysem tohoto záměru je to, že v rámci legislativního procesu již došlo k diskusi o této problematice. Poprvé také došlo k užití legislativního označení dohoda o vině a trestu. Tento vládní návrh na novelizaci TŘ byl v roce 2008 předložen Poslanecké sněmovně. Oproti předchozímu návrhu lze poznamenat, že se jedná o úpravu propracovanější, která dbala na vyšší ochranu práv obviněného (např. nutnost

⁸⁶ KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Advokátní deník [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>

⁸⁷ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

⁸⁸ Návrh zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, Senátní tisk č. 220 pro Páté funkční období (2004-2006)

zastoupení obviněného obhájcem v přípravném řízení, pokud mělo dojít ke sjednání dohody). I v tomto směru ovšem přetrvával spíše negativní postoj směrem k legislativnímu postupu a právní úpravě této problematiky.⁸⁹ V konečném důsledku nedošlo k přijetí ani této právní úpravy, když v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR nedošel k třetímu čtení.

K přijetí tohoto právního institutu do českého trestního práva došlo novelou v podobě zákona č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (TŘ), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, který vstoupil v účinnost dne 1. 9. 2012. Možnost uzavření dohody o vině a trestu mezi státním zástupcem a obviněným patří mezi jeden z určujících rysů trestního řízení v angloamerickém právním systému.⁹⁰ To může být také důvodem, proč docházelo k přijetí této právní úpravy s takovými obtížemi. Reakce odborné veřejnosti lze v tomto ohledu popsat jako velmi zdrženlivé či smíšené. Negativní reakce vůči této úpravě směřují zejména k otázce spravedlivého využití DOVT v aplikační praxi či právě ohrožení základních zásad trestního řízení, na kterých je vybudován kontinentální typ právní kultury (zejm. zásada vyhledávací, zásada materiální pravdy).⁹¹

Významné změny ovšem doznala právní úprava DOVT novelou provedenou zákonem č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., TZ a zákon č. 141/1961 Sb., TŘ, ve znění pozdějších předpisů, a některé další trestní předpisy (dále jen novela). Tato novela vstoupila v účinnost dne 1. 10. 2020 a přinesla celou řadu změn, které se přímo dotýkají institutu DOVT. Zákonodárce se rozhodl zařadit úpravu této problematiky do různých částí TŘ, a proto lze poznamenat, že se jedná ze systematického pohledu o úpravu poměrně roztržštěnou. Zachována zůstala ustanovení § 175a - § 175b TŘ, kde jsou upraveny podmínky pro aplikaci DOVT a § 314o – § 314s, které se zabývají řízením o schválení DOVT. Legislativní novum lze spatřovat v ustanoveních §

⁸⁹ Viz VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*, 2009, č. 11, s. 5-9.

⁹⁰ KURSOVÁ, Jana. § 175a (Dohoda o vině a trestu - podmínky využití, postup při sjednávání a obsah dohody). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-5]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

⁹¹ KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. *Advokátní deník* [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>

206b, 206c a 206d TŘ, ve kterých je zakotvena možnost předsedy senátu navrhnout sjednání DOVT, pokud se to jeví (vzhledem k okolnostem případu) jako vhodné řešení dané trestní věci. Časový okamžik uzavření DOVT není již omezen na dobu trvání přípravného řízení, ale je možné dojít k vyřešení trestní věci tímto způsobem i ve stádiu řízení před soudem.

4.2. Deformace zásad trestního řízení

Jak již bylo výše v této diplomové práci naznačeno, institut DOVT je cizorodým prvkem pro kontinentální typ právní kultury, do kterého lze zařadit i český právní řád. Postupným prolínáním právních úprav dochází logicky i k narušení základních zásad, na kterých je dané právní odvětví vystavěno. Základní zásady trestního řízení lze charakterizovat jako určité vůdčí principy a myšlenková východiska, která se postupem doby vyvíjejí a formují samotnou podstatu trestního řízení. V tomto ohledu institut DOVT výrazně ovlivňuje či narušuje některé základní zásady trestního řízení, což se projevuje takovým způsobem, že se při aplikaci DOVT některé zásady neuplatní vůbec nebo jsou výrazně oslabeny. Nejsou to ale pouze základní zásady trestního práva procesního, které jsou tímto postupem značně přehlíženy. Problematika určení druhu a výše trestu, která je nezbytnou součástí sjednávání DOVT dopadá také na trestní právo hmotné, kde absentuje naplnění požadavku na určitost a přesnost právní normy.⁹²

Dle kritiků tohoto institutu je ovšem nejvíce patrné zanevření na základní zásady trestního práva procesního. Jedná se zejména o zásadu vyjádřenou v ustanovení § 2 odst. 5 TŘ, kde je zakotvena zásada materiální pravdy, resp. zásada zjištění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností.⁹³ Cílem trestního řízení je postihnout skutečného viníka trestného činu, zjistit pokud možno skutkový stav, který je v souladu se skutečností. V průběhu trestního řízení

⁹² MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminallistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

⁹³ Orgány činné v trestním řízení postupují v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tomto zákoně a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. V přípravném řízení orgány činné v trestním řízení objasňují způsobem uvedeným v tomto zákoně i bez návrhu stran stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. V řízení před soudem státní zástupce a obviněný mohou na podporu svých stanovisek navrhnout a provádět důkazy. Státní zástupce je povinen dokazovat vinu obžalovaného. To nezavazuje soud povinnosti, aby sám doplnil dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí.

není možné pouze akceptovat shodná tvrzení procesních stran nebo nepravdivé doznání obviněného. Problematické je ovšem při sjednávání DOVT právě prohlášení obviněného, kterému je fakticky přiznávána zvláštní důkazní síla. Soud musí následně sice zkoumat, zda zde nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti takového prohlášení (dle ustanovení § 175a odst. 3 TŘ), ale z praktického hlediska se jedná o požadavek velmi obtížně proveditelný. Tímto postupem dochází zároveň k porušení zásady volného hodnocení důkazů (§2 odst. 6 TŘ),⁹⁴ která a priori nepřisuzuje žádnému důkaznímu prostředku jinou důkazní sílu. Prof. Musil hovoří o tom, že u institutu DOVT dochází k hypertrofii důkazního významu doznáním obviněného, jež může připomínat již opuštěný princip středověkého procesu s inkvizičními prvky, kde bylo doznání považováno za „korunu důkazů“.⁹⁵

Také některé další zásady trestního řízení jsou aplikací DOVT dotčeny z toho důvodu, že dohodovací řízení probíhá stále zejména ve stádiu přípravného řízení. Proces sjednávání DOVT mezi státním zástupcem a obviněným prolamuje zásady veřejnosti, ústnosti či bezprostřednosti, které jsou zakotveny v § 2 odst. 10, 11, 12 TŘ). Fáze schvalování DOVT, jež se odehrává v řízení před soudem, reflektuje tyto zásady výrazně oslabeným způsobem.⁹⁶ Soud se totiž z větší části omezí pouze na přečtení listinných důkazů či protokolů. Požadavek na skutečnou možnost kontroly veřejnosti vůči výkonu moci soudní tak při využití tohoto alternativního typu trestního řízení není naplněn.

Zákonodárce směřoval zavedením této právní úpravy zejména směrem k naplnění principů hospodárnosti a rychlosti trestního řízení. Otázkou ovšem zůstává, zda naplňování těchto zásad zcela předčí stěžejní a nosné zásady českého práva procesního, kterými jsou bezpochyby zásada materiální pravdy či zásada vyhledávací. Autoři odborných publikací docházejí k závěru, že při uplatňování těchto alternativních způsobů trestního řízení dochází k tak častým výjimkám ze základních zásad trestního řízení, že mnohdy tyto výjimky předčí stanovené pravidlo.⁹⁷ Prof. Jelínek je také přesvědčen, že by bylo mnohem vhodnější

⁹⁴ Orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.

⁹⁵ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Viz JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, ŘÍHA, Jiří. In ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2263 - 2264.

přistoupit k přijetí rekodifikace TR, podobně jako se tomu tak stalo na Slovensku.⁹⁸

4.3. Výhody a nevýhody institutu DOVT

Zavedení institutu DOVT do českého trestního práva procesního vyvolává mezi zástupci odborné veřejnosti celou řadu rozporů. Můžeme tak sledovat argumenty pro zavedení této úpravy, které prezentují zejména její zastánci, když do značné míry vychází z důvodové zprávy k zákonu č. 193/2012 Sb.⁹⁹ Jelikož se ovšem jedná o cizorodý prvek, který proniká do našeho právního řádu z odlišné právní kultury, je nutné upozornit na celou řadu argumentů proti zakotvení a aplikaci tohoto institutu. Za zcela zásadní lze považovat zásah do základních zásad trestního řízení, o kterém jsem pojednával v samostatné podkapitole této diplomové práce (viz. 4.2.)

4.3.1. Výhody institutu DOVT

Mezi stoupence institutu DOVT lze zařadit spíše ty osoby odborné veřejnosti, které prakticky aplikují či využívají tuto právní úpravu. V tomto ohledu se jedná zejména právě o advokáty, státní zástupce a eventuálně soudce. Využití dohodovacího řízení totiž fakticky vnímají jako možnost vyřízení takových trestních věcí, kdy se jedná o případy velmi skutkově a právně komplikované. Dokazování v těchto případech může znamenat velmi rozsáhlý proces a důkazy mohou často působit nevěrohodně či rozporuplně. V konečném důsledku tak není postaveno na jisto, zda trestní stíhání povede ke zproštění nebo odsouzení obžalovaného. Pokud je důkazní situace jednoznačná a je zřejmé, že trestní řízení povede k odsouzení nebo zproštění, není zpravidla motivace protistrany přistoupit k dohodovacímu řízení.¹⁰⁰

Dle důvodové zprávy k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým byl zaveden institut DOVT, je největším přínosem tohoto typu odklonu dosažení aspektu rychlosti trestního řízení. Tato zásada je částečně začleněna do ustanovení § 2 odst. 4 TR, kde je kladen důraz na to, aby trestní věci byly urychleně vyřízeny bez zbytečných průtahů. Právo na to, aby věc byla projednána v přiměřeném časovém

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, s. 20 – 23.

⁹⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 ze dne 27. 9. 2011, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (TR), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹⁰⁰ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminallistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

rozmezí, je ovšem také součástí práva na spravedlivý proces. Tato zásada je zakotvena na ústavní úrovni v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, který stanoví právo na projednání věci bez zbytečných průtahů. Taktéž nelze opomenout ani Evropskou úmluvu o ochraně základních práv a svobod, která v čl. 6 odst. 1, který mimo jiné uvádí, že „každý právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem.“¹⁰¹. Využití dohodovacího řízení přispívá zrychlení trestního řízení zejména v tom ohledu, že nedochází ke standardnímu projednání věci v hlavním líčení, čímž se do jisté míry ulevuje činnosti trestních soudů. Tímto postupem dochází také k naplnění hlediska hospodárnosti a efektivnosti trestního řízení, které jsou výrazem snah o racionalizaci trestní justice.¹⁰²

Dalším argumentem, který může ovšem působit poměrně abstraktním dojmem je, že dochází k procesu přeměny společnosti jako takové. Odborní autoři poukazují zejména na to, že dochází k přeměně doposud akceptovaného vztahu stát-občan, které je výrazem vrchnostenského principu v trestním řízení. Možnost využití konsenzuálního trestního řízení posiluje atributy horizontální spolupráce, tedy mezi subjekty vystupujícími v rovném postavení, přičemž následně dochází k oslabení převládající pozice státu v trestním řízení.¹⁰³

Nespornou výhodou dohodovacího řízení může být také snaha o předcházení eskalace konfliktního charakteru trestního řízení, a to jednak vůči pachateli (obviněnému) a jednak s ohledem na oběť trestného činu. Konflikt zájmů je zcela typický pro trestní řízení a nelze ho zcela eliminovat. Institut DOVT ovšem podstatně snižuje tento psychicky zatěžující standardní procesní postup. To může být přínosem pro účastníky trestního řízení. Zahraniční autoři odborných publikací se vyjadřují o této výhodě konsenzuálních forem v trestním řízení různým způsobem. Můžeme se setkat s názorem německého autora, že přínosem dohodovacího řízení je navození „konferenční atmosféry“.¹⁰⁴ Vůči oběti trestné činnosti představuje tento postup také určitou výhodu. Zabraňuje totiž riziku tzv. sekundární viktimizace, se kterým může být spojeno často dlouhé projednávání věci v řízení před soudem, kdy dochází k opakovanému kontaktu

¹⁰¹ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. 209/1992 Sb. Česká Republika.

¹⁰² ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 2, s. 33.

¹⁰³ WALTOŚ, S.: „Porozumienia“ w europejskim procesie karnym; próba syntetycznego spojzenia. *Prokuratura i prawo* nr 1/2000, s. 20.

¹⁰⁴ viz SCHMIDT-HIEBER, W.: Absprachen im Strafprozeß – Privileg der Wohlstandskriminellen. *Neue Juristische Wochenschrift* 1990, s. 1886.

s obviněným. Lze také poznamenat, že při dohodovacím řízení může dojít ke zvýšení šance poškozeného pro vydobytí náhrady škody, která byla trestným činem způsobena.¹⁰⁵

Poslední argument pro využívání konsenzuálních forem trestního řízení spočívá zejména v rozdílnosti právních kultur a jejich postupného prolínání. Kontinentálnímu typu právní kultury je často vytýkáno, že je z historického hlediska poznamenán apelem na inkvizičními prvky. To se promítá do povinnosti soudu zjišťovat materiální pravdu. Soud v tomto ohledu vystupuje v aktivní roli a může při přílišném vyhledávání důkazů působit zaujatým dojmem, nikoliv pouze nestranným a nezávislým rozhodcem. Původ dohodovacího řízení vychází ovšem z anglosaského právního systému, který je typický obžalovacím sporným řízením (adversarial proces). Aktivita procesních stran zde hraje primární roli. Státní zástupce je zcela odpovědný za prokázání viny, která je obsažena v obžalobě.¹⁰⁶ Obviněný je také nucen vyvinout určitou aktivitu, když je chápán v pojetí suverénního jedince, který má aktivně pečovat o svá práva. Výrazné posílení postavení role procesních stran v rámci dohodovacího řízení by mělo vést k nutnosti aktivně vyhledávat důkazy, které svědčí v jejich prospěch. To by v konečném důsledku mělo znamenat určitý přínos pro prokázání stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti.

4.3.2. Nevýhody institutu DOVT

Negativních reakcí odborné veřejnosti vůči přijetí dohodovacího řízení do českého právního řádu lze postřehnout poměrně hodně. V tomto ohledu se jedná zejména o právní teoretiky, kteří rozebírají problematické aspekty tohoto právního institutu. Například prof. Musil zaujímá ve svém odborném článku odmítavé stanovisko k zavedení institutu DOVT, když uvádí celou řadu argumentů, které svým významem převažují nad očekávanými výhodami.¹⁰⁷ Následující úsek této diplomové práce bude věnován právě rozboru výhrad proti zavedení institutu DOVT.

¹⁰⁵ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

¹⁰⁶ ŠTĚPÁN, J.: Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. *Právo a zákonnost*, č.5/1991. s. 302

¹⁰⁷ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

Samotný název *dohoda* napovídá, že se jedná o pojem soukromého práva. Aplikace tohoto procesního postupu tak vede nezbytně ke sblížení trestního procesu s občanským soudním řízením. Autoři často docházejí k závěru, že jsme svědky procesu „privatizace“ trestního práva.¹⁰⁸ Přibližováním právních kultur dochází nutně k modifikaci kontinentálního právního systému. Prof. Musil tento nastupující trend v trestním právu zcela odmítá, když považuje za nezbytné, aby byl zachován vrchnostenský vztah mezi státem a pachatelem trestného činu.¹⁰⁹ Významným nedostatkem je, že zde absentuje mocenské oprávnění, aby obviněný a orgány činné v trestním řízení, kteří vystupují v tomto případě jako smluvní strany, případně vyjednávaly o vině a trestu. Za zmínku stojí také to, že institut DOVT není jediným výrazem prolínání soukromého práva s právem veřejným (resp. trestním). Jakousi kvazidohodu může představovat taktéž odklon v podobě narovnání, kterou uzavírá obviněný společně s poškozeným za následného schválení ze strany státního zástupce.¹¹⁰

Dalším významným argumentem proti přijetí institutu DOVT je, že pojem viny a trestu patří výhradně do hmotněprávní úpravy trestního práva. Vyjádření zásady *nulla poena sine lege* (není trestu bez zákona) spočívá v oprávnění zákonodárce stanovit pevné definiční znaky trestů a také jednotlivá kritéria pro jejich praktické využití. Dohodovací řízení je do značné míry atypické právě tím, že se odchyluje od těchto kogentních pojmů, které vymezuje trestní právo hmotné. Výměra konkrétního trestu je pevně stanovena danými znaky, které jsou obsaženy v ustanoveních § 39 a násl. TZ. V žádném z těchto hmotněprávních ustanovení však není uvedeno, jakým způsobem má soud zohlednit prohlášení viny obviněného. Aplikace tohoto institutu v jiných právních rádech ovšem jednoznačně směřuje k tomu, že pokud dojde k prohlášení viny, dochází ke stanovení trestu podstatně mírnějšímu než v ostatních případech. Upuštění od požadavku určitosti trestní normy (*lex certa*) může znamenat založení nerovnosti v aplikační rovině.¹¹¹

Aplikací dohodovacího řízení dochází do značné míry k rezignaci na základní trestněprávní požadavek, tedy naplnění materiální spravedlnosti. Trestní

¹⁰⁸ Viz PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník (139), č. 12/2000, s. 1144-1178.

¹⁰⁹ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminálnístka. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

¹¹⁰ Viz AULICKÝ, Petr. Dohoda o vině a trestu. Státní zastupitelství, 2012, č. 3, s. 32

¹¹¹ Viz MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminálnístka. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

právo by mělo usilovat o postihnutí skutečného viníka spáchaného trestného činu. Institut DOVT může fakticky prisuzovat zvláštní poznávací funkci tzv. prohlášení viny obviněným. Soud následně hledí na toto prohlášení ve své podstatě jako na doznání, přičemž mu logicky prisuzuje větší důkazní sílu. Provádění dalšího dokazování se dále neděje vůbec nebo v podstatně omezeném rozsahu. Můžeme také hovořit o tom, že se k tomuto prohlášení viny přistupuje jako k fikci zjištěné pravdy. Procesní normy trestního práva tak dle prof. Musila postupně opouštějí nastolené principy materiální pravdy a stále více se uspokojují se zjištěním pravdy formální, která je typická pro civilní sporné řízení.¹¹² S tímto argumentem také úzce souvisí problematika věrohodnosti doznání. V řadě případů může totiž nastat situace, kdy obviněný učiní nepravdivé doznání za účelem dosažení mírnějšího trestu, než aby se vystavoval riziku vysokého trestu, který by mu mohl být eventuálním chybným postupem uložen v případě, že k doznání nepřistoupí. Zahraniční autor Salditt tuto situaci připodobňuje k zahrnutí obviněného do kouta, kdy pokud nemá v dané situaci obviněný pevné nervy, je ztracen.¹¹³ Z tohoto důvodu je nutné vyvinout snahu o porovnání doznání s dalšími provedenými důkazy v daném trestním řízení tak, aby nedocházelo k justičním omylům.

Velice významným důvodem odpůrců dohodovacího řízení je také to, že se jedná o dva různé druhy trestního řízení. Na jedné straně stojí standardní trestní řízení, kde nedojde k využití institutu DOVT, a proti tomu stojí řízení, kde je sjednána DOVT. O rozdílnosti těchto typů řízení můžeme pojednávat jednak z hlediska procesních aspektů a jednak z pohledu hmotněprávního. Jak již bylo výše zmíněno, při dohodovacím řízení je podstatně oslaben proces dokazování. Z pohledu hmotného práva dochází k tomu, že při uzavření DOVT fakticky dochází k ukládání nižších trestů než je tomu v ostatních případech.¹¹⁴ Přístup k tomuto konsenzuálnímu typu řízení může být sice zakotven v procesní normě tím způsobem, že je po splnění určitých podmínek přístupný všem, avšak vždy záleží na vůli státního zástupce, zda s tímto postupem souhlasí či nikoliv. V konečném důsledku může docházet k tomu, že v obdobně závažných případech

¹¹² MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

¹¹³ Viz Salditt, F.: Möglichkeiten eines Konsensualprozesses nach deutschen Strafprozeßrecht. *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* č. 3/2003, s. 572

¹¹⁴ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

trestných činů může dojít k uložení výrazně odlišných trestů. Narušen je v tomto smyslu nepochybně princip rovnosti před zákonem.

S problematikou nerovného zacházení s obviněnými úzce souvisí také hrozba sociální nespravedlnosti při využití dohodovacího řízení. Odborní autoři často upozorňují na skutečnost, že v případě uzavření DOVT dochází zpravidla k uložení peněžitých trestů. Z toho nepochybně profitují zejména zámožní pachatelé trestných činů a naopak nemajetným vrstvám společnosti se tímto do jisté míry uzavírá cesta k využití tohoto typu řízení.¹¹⁵ Můžeme zároveň hovořit o tom, že se v německé právní praxi dokonce ustálilo slovní spojení *trestní právo pro dvě třídy*.¹¹⁶ Nastupující tendenci pro využívání peněžitých trestů (jako alternativy k trestům odnětím svobody) lze hodnotit veskrze pozitivně, avšak riziko spočívá právě v možnosti ovlivnění úvahy státního zástupce, zda má přistoupit k dohodovaci řízení, a to zejména s ohledem na finanční situaci obviněného.

4.4. Podmínky aplikace institutu DOVT

Základním předpokladem pro sjednání DOVT je to, že musí být dán konsenzus státního zástupce a obviněného s tímto procesním postupem. Ustanovení § 175a odst. 1 TR stanovuje jednak možnost obviněného podat návrh k tomuto jednání, kterému ovšem nemusí být nutně vyhověno, a jednak může takto postupovat státní zástupce z vlastní iniciativy. Aplikace institutu DOVT je obdobně jako ostatní druhy odklonů pouze fakultativní. Z toho vyplývá, že ani po splnění daných podmínek nemá obviněný právní nárok na sjednání DOVT. Zcela klíčové je v tomto případě uvážení státního zástupce, zda k tomuto postupu přistoupí či nikoliv, a to zejména po zohlednění konkrétních okolností případu.¹¹⁷

Pro zahájení jednání o DOVT je klíčová skutečnost, že výsledky provedeného vyšetřování vedou k závěru, že se skutek stal, že je tento skutek trestným činem a že jej spáchal obviněný. Přezkum těchto náležitostí zákon svěřuje státnímu zástupci, na kterého je kladen požadavek přesvědčivého

¹¹⁵ Viz příklad z německé právní praxe Bussmann, K. - D., Lüdemann, Ch.: Klassenjustiz oder Verfahrensökonomie? Aushandlungsprozesse in Wirtschafts- und allhemeinen Strafverfahren. Pfaffenweiler: Centaurus-Verl. – Ges 1995, s. 124

¹¹⁶ Josten, B.: Lets' s deal – Das Geschäft mit der Gerechtigkeit. ForumRecht, č. 1/2004, s. 30

¹¹⁷ KURSOVÁ, Jana. § 175a (Dohoda o vině a trestu - podmínky využití, postup při sjednávání a obsah dohody). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-26]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

prokázání těchto skutečností. Soud totiž DOVT schvaluje odsuzujícím rozsudkem, který se skládá z výroku o vině a trestu. Nezbytné je také výslovné prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, přičemž zde zákonná úprava klade důraz na prověření pravdivosti tohoto prohlášení, které by nemělo vyvolávat žádné pochybnosti. Orgány činné v trestním řízení musí nadále zjišťovat podstatné okolnosti případu. Pokud ovšem pokládáme institut DOVT jako projev racionalizace trestní justice s důrazem na rychlost trestního řízení, je nutné dojít k závěru, že zjišťování skutkových okolností do všech detailů a jejich následné prokázání není z důvodu absence hlavního líčení zcela možné. Fakticky se státní zástupce zaměřuje na odůvodnění závěru, že došlo k tomu, co je obsahem skutkové věty usnesení o zahájení trestního stíhání. Samozřejmostí zůstává požadavek na přezkum naplnění všech znaků trestného činu.¹¹⁸ Pokud však nedojde k uzavření DOVT, nelze prohlášení obviněného pokládat jako důkaz doznání k trestnému činu v průběhu dalšího řízení.

Do účinnosti novely TŘ provedené zákonem č. 333/2020 Sb. bylo možné sjednat DOVT pouze za přítomnosti obhájce obviněného. Nově pozměněná právní úprava ovšem počítá s tím, že DOVT je možné sjednat i bez přítomnosti obhájce, pokud se ovšem nejedná o případy nutné obhajoby. Lze uzavřít, že v případech, kdy je zákonem dána nutná obhajoba obviněného (viz ustanovení § 36 TŘ) či pokud si obviněný zvolí svého obhájce, bude obhájce stále přítomen při sjednávání DOVT. Výše zmíněnou novelou došlo také k rozšíření okruhu trestných činů, u nichž lze přistoupit k dohodovému řízení. Z ustanovení § 175a odst. 8 TŘ byla vypuštěna část, která stanovovala zákaz sjednání DOVT v případech zvláště závažných zločinů.¹¹⁹ Nová právní úprava tak již nestanovuje žádnou podmínku, která se vztahuje k závažnosti trestných činů. To může z podstaty věci působit značně rozporuplně, když samotná podstata odklonů by měla spočívat v ponechání závažné trestné činnosti k projednání v rámci standardního průběhu trestního řízení. Doc. Kocina ovšem ve svém odborném příspěvku dospívá k závěru, že např. pro zvláště závažný zločin znásilnění dle § 185 odst. 1,2 TZ se může tento způsob vyřízení trestní věci jevit jako žádoucí.

¹¹⁸ KURSOVÁ, Jana. § 175a (Dohoda o vině a trestu - podmínky využití, postup při sjednávání a obsah dohody). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-26]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹¹⁹ Dle ustanovení § 14 odst. 3 Zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Dojde totiž k zabránění působení sekundární viktimizace na oběť trestného činu, která se nebude muset vídat s pachatelem při soudních jednáních.¹²⁰

Platná právní úprava ponechává v platnosti zákaz sjednání DOVT v řízení proti uprchlému dle ustanovení § 175a odst. 8 TŘ. Dohodovací řízení je taktéž vyloučeno v řízení ve věci mladistvého, který doposud nedovršil osmnáct let věku. Zvláštní zákon toto stanovuje ve svém ustanovení § 63 odst. 1 ZSVM.

Zvláštní postavení v průběhu tohoto konsenzuálního typu trestního řízení zaujímá poškozený. Ustanovení § 175a odst. 2 TŘ zakotvuje právo účasti poškozeného na sjednání DOVT, ledaže výslovně prohlásí, že se vzdává svých procesních práv, které mu zákon jako poškozenému přiznává. Důležitým momentem je právě první jednání o DOVT, které lze považovat za nejzazší okamžik pro uplatnění nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, která mu byla trestným činem způsobena. Poškozený má také právo na vydání bezdůvodného obohacení, jež bylo na jeho úkor získáno. Ustanovení § 175a odst. 5 TŘ opětovně apeluje na státního zástupce, který by měl dbát zájmů poškozeného. Je ovšem nutné podotknout, že účast obviněného při jednání o DOVT není nezbytná a může tak dojít ke sjednání dohody i bez jeho přítomnosti.

Zákonné požadavky na obsahovou stránku DOVT určuje ust. § 175a odst. 6, když zmiňuje, že je nutné uvést:

- a)** označení státního zástupce, obviněného a poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení,
- b)** datum a místo jejího sepsání,
- c)** popis skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, případně jiných okolností, za nichž k němu došlo, tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem,
- d)** označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákona a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu,

¹²⁰ KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Advokátní deník [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>

e) prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané dohody o vině a trestu,

f) v souladu s trestním zákoníkem dohodnutý druh, výměru a způsob výkonu trestu včetně délky zkušební doby, případně upuštění od potrestání, a rozsah přiměřených omezení a povinností v případě, že to trestní zákoník umožňuje a že byly dohodnuty; při dohodě o druhu a výměře trestu se přihlédne i k tomu, zda obviněný trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch (§ 39 odst. 8 trestního zákoníku),

g) rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bylo-li dohodnuto,

h) ochranné opatření, přichází-li v úvahu jeho uložení a bylo-li dohodnuto,

i) podpis státního zástupce a obviněného, dále podpis obhájce, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu, a podpis poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Pokud dojde ke shodě mezi státním zástupcem a obviněným o obsahu DOVT, podá následně státní zástupce dle § 175b odst. 1 TŘ návrh soudu na schválení této dohody.

4.5. Řízení o schválení DOVT

Ze systematického pohledu lze zařadit řízení o schválení DOVT do hlavy dvacáté, která upravuje zvláštní způsoby řízení. Ustanovení § 314o odst. 1 TŘ ukládá předsedovi senátu povinnost přezkoumat návrh na schválení DOVT z hlediska jeho obsahu a v souvislosti s obsahem celého spisu. Ze zákonné úpravy mohou vyplynout určitá hlediska, na jejichž základě předseda senátu návrh na schválení DOVT posuzuje. Dovodit je lze zejména s ohledem na jednotlivé možnosti dalšího postupu v dané věci. Jednou z možných variant je revize toho, zda nejsou dány důvody pro předběžné projednání návrhu na schválení DOVT (např. pokud věc spadá do příslušnosti jiného soudu, věc má být postoupena či jsou zde důvody pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání atd.). Dále by měl předseda senátu zkoumat, zda nedošlo k závažnému porušení práv obviněného, případně závažným procesním vadám. Předseda senátu nemůže zasahovat do obsahu předmětné dohody, ale hodnotí návrh DOVT z hlediska jeho správnosti či přiměřenosti. Zejména s ohledem na závažné procesní vady či

nesprávná skutková zjištění může předseda senátu usnesením odmítnout návrh na schválení DOVT, přičemž je povinen takové usnesení řádně odůvodnit.¹²¹ Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

Pokud po přezkoumání předmětného návrhu na schválení DOVT předseda senátu neshledá, že by byl dán důvod pro odmítnutí či předběžný návrh k projednání, postupuje dle ustanovení § 314o odst. 1 písm. a) TŘ a nařídí veřejné zasedání. Odchýlení od standardní podoby trestního řízení je zcela patrné, když o vině a trestu soud rozhoduje zpravidla v rámci hlavního líčení. Obviněný je k veřejnému zasedání předvoláván, zatímco státní zástupce, obhájce obviněného a poškozený, resp. jeho zmocněnec, jsou o konání veřejného zasedání pouze vyrozumíváni.¹²² Průběh veřejného zasedání spočívá v tom, že úvodem přednese státní zástupce návrh na schválení DOVT, ke kterému má možnost se vyjádřit obviněný. Předseda senátu následně zjišťuje, zda je obviněný srozuměn s obsahem dohody, zejména s ohledem na skutek, jenž je mu kladen za vinu, jeho právní kvalifikaci s uvedenou trestní sazbou. Podstatné také je, že prohlášení obviněného bylo učiněno bez nátlaku a pouze na základě jeho dobrovolnosti. Předseda senátu by měl taktéž obviněného poučit o důsledcích schválení DOVT, kterými jsou zvláště vzdání se ústavně garantovaného práva na standardní projednání věci v hlavním líčení nebo vzdání se práva na odvolání.

Při rozhodování o návrhu na schválení DOVT je soud vázán právní kvalifikací, která je obsažena v předloženém návrhu. V tomto lze spatřovat rozdíl od obžaloby dle § 220 odst. 3 TŘ. Odlišná právní kvalifikace by byla při schvalování DOVT v rozporu se samotnou podstatou institutu DOVT a představovala by odvolací důvod dle ustanovení § 245 odst. 1 TŘ. Soud nemůže zasahovat ani do ostatních náležitostí sjednané dohody, kterými jsou např. výše trestu a ochranného opatření, nárok náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení. Soud ovšem hodnotí předložený návrh na schválení DOVT z hlediska jeho správnosti a přiměřenosti. Pokud soud dospěje k závěru, že určitý návrh znění DOVT není v souladu se zjištěným skutkovým stavem, má možnost neschválit stranami předloženou dohodu. Tentýž postup může soud zvolit, pokud se mu jeví výše navrženého trestu zcela nepřiměřená. Do značné míry by měl však

¹²¹ KURSOVÁ, Jana. § 314o (Přezkoumání dohody o vině a trestu a možné varianty následného postupu). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-26]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²² Tamtéž.

soud respektovat výsledek dohody státního zástupce a obviněného. Přistoupit k neschválení návrhu DOVT by měl dle komentářové literatury pouze v okamžiku, kdy je patrný zcela neadekvátně navrhovaný trest, který nelze považovat za spravedlivý.¹²³ Dalšími možnostmi neschválení je, že je návrh DOVT nesprávný z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Příkladem lze uvést situaci, kdy došlo ke sjednání náhrady škody v rámci DOVT, ačkoliv poškozený tímto nárokem vůči obviněnému nedisponuje. Soud musí také sledovat, zda tímto postupem nedošlo k závažnému porušení práv obviněného, které v tomto ohledu spočívá především v jeho právu na obhajobu. V případech nutné obhajoby může nastat situace, kdy obviněný má sice obhájce, ale ten eventuálně není účasten u dohodovacího procesu. V tomto okamžiku by měl soud taktéž přistoupit k odmítnutí návrhu na schválení DOVT.

Zákonná úprava dává soudu možnost postupovat při neschválení předloženého návrhu DOVT dvěma způsoby. Pokud i přes značné nedostatky považuje za vhodné přistoupit ke sjednání DOVT, nemusí věc vrátit do přípravného řízení. Tyto své výhrady musí soud ovšem dostatečně určitě sdělit státnímu zástupci a obviněnému, kterým je ponechán prostor ke sjednání nové DOVT. Za tímto účelem by měl soud veřejné zasedání odročit, což odpovídá nutnosti předložit návrh dohody v písemné formě. Pokud ovšem ve stanovené lhůtě strany nepředloží nový text dohody, soud usnesením vrátí věc do přípravného řízení.¹²⁴ Ani tento postup ovšem nevylučuje možnost sjednání nové DOVT, která bude následně předložena soudu ke schválení.

Pokud soud rozhodne o schválení předloženého návrhu DOVT, činí tak odsuzujícím rozsudkem, který musí kromě obecných náležitostí obsahovat výrok o schválení DOVT. Specifickou právní úpravu lze spatřovat v možnosti podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil DOVT. To lze podat za předpokladu, že rozsudek není v souladu s navrhovanou verzí ze strany státního zástupce. Poškozený může také podat odvolání, pokud vyhlášený rozsudek nereflektuje výši náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení.

¹²³ KURSOVÁ, Jana. § 314r (Rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu). In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. *Trestní řád: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-10-26]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

¹²⁴ Tamtéž.

4.6. DOVT schválená po přednesení obžaloby

Legislativní novum přinesla výše uvedená novela trestních předpisů, která byla provedena zákonem č. 333/2020 Sb., jež vstoupila v účinnost dne 1.10.2020. Do tohoto okamžiku bylo možné sjednat DOVT mezi státním zástupcem a obviněným pouze v průběhu vyšetřování. Nově byla do TŘ začleněna ustanovení §§ 206a – 206d, která umožňují schválení DOVT i po přednesení obžaloby.

Nová zákonná dikce pozměnila již právní úpravu doručení obžaloby, když dle § 196 odst. 2 TŘ předseda senátu při nařízení hlavního líčení upozorňuje obžalovaného, že má právo ve stanovené lhůtě vyjádřit se k tomu, zda má zájem uzavřít se státním zástupcem DOVT či prohlásit svou vinu. Toto vyjádření k obžalobě může za obžalovaného učinit jeho obhájce, s výjimkou doznání či prohlášení viny. Základním předpokladem pro sjednání DOVT je právě prohlášení obžalovaného, že je vinen ze skutků, kterých se měl dle obžaloby dopustit. Dikce ustanovení §206a odst. 2 TŘ do značné míry ztotožňuje pojmy doznání a prohlášení viny, z čehož může pramenit případná nejistota obžalovaných, ačkoliv prohlášení viny nemůže být stále považováno jako doznání. Dle doc. Vantucha je třeba striktně rozlišovat mezi podmínkami pro sjednání DOVT od podmínek označení obviněného za spolupracujícího obviněného podle 178a TŘ.¹²⁵

Zákonná úprava nově umožňuje předsedovi senátu dle ustanovení § 206b odst. 1 TŘ při zohlednění okolností případu zjistit případný zájem státního zástupce, obžalovaného a eventuálně poškozeného o uzavření DOVT. Pokud tyto procesní strany dospějí k závěru, že mají zájem o sjednání DOVT, soud následně může hlavní líčení na nezbytně nutnou dobu přerušit za účelem sjednání této dohody nebo hlavní líčení odročit. Při přerušení hlavního líčení by měl být dán časový prostor k jednání o případném znění DOVT. K odročení hlavního líčení by mělo dojít v případě, že je to vzhledem k okolnostem zapotřebí, což se jeví jako dosti obecná formulace.¹²⁶ Důležité je však zmínit, že nová právní úprava neumožňuje sjednání DOVT v rámci hlavního líčení. Státní zástupce by měl bez zbytečného odkladu informovat soud o výsledku těchto jednání.

¹²⁵ VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Advokátní deník* [online]. 2021 [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/05/06/k-dohode-o-vine-a-trestu-mezi-obzalovany-m-a-statnim-zastupcem-po-predneseni-obzaloby/>

¹²⁶ Tamtéž.

Došlo-li dle ustanovení § 206b odst. 3 TŘ ke sjednání DOVT, pokračuje soud v hlavním líčení. Státní zástupce by měl v první řadě přednést obsah uzavřené DOVT a dále navrhnout soudu její schválení, případně upozornit soud na absenci dohody o náhradě škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení s poškozeným. Nedojde-li ke sjednání DOVT nebo soud takovou dohodu neschválí, pokračuje soud v hlavním líčení dle obžaloby. V dalším průběhu řízení se k prohlášení viny obžalovaným, které bylo provedeno za účelem sjednání DOVT, již nepřihlíží.

Ustanovení § 206c TŘ ovšem dává obžalovanému možnost prohlásit vinu, pokud ke sjednání DOVT nedojde. Toto prohlášení viny se může týkat spáchání skutku, spáchání některého skutku a souhlasu s právní kvalifikací tohoto skutku. Soudu je ponechána možnost rozhodnout, jestli vinu přijme nebo nikoliv. Pokud se soud rozhodne přihlížet k prohlášení viny obžalovaným, nedochází následně k provádění dokazování v rozsahu, ve kterém obžalovaný vinu přiznal. Prohlášení viny nelze následně vzít zpět ani proti uvedeným skutečnostem podat opravný prostředek.¹²⁷

4.7. Úvaha o správnosti aplikace DOVT

Samostatnou podkapitolu této diplomové práce si zaslouhuje také rozbor několika praktických trestních kauz, ve kterých došlo k aplikaci tohoto konsenzuálního typu trestního řízení. V tomto ohledu bude v následující části pojednáno o těch případech, u nichž se jeví přistoupení k uzavření a následnému schválení DOVT soudem jako vhodné vyřízení trestní věci. Za zmínku ovšem stojí taktéž ty situace, kdy sice došlo k vyřešení trestní věci tímto způsobem, ale následně tento postup vzbudil ve společnosti určité pochybnosti. (např. s ohledem na závažnost trestného činu).

Poměrně kontroverzně působí mediálně sledovaná trestní kauza vraždy investigativního novináře Jána Kuciaka a jeho partnerky Marty Kušnírové, kterou projednává v prvním stupni Specializovaný trestní soud se sídlem v Pezinoku. K tomuto případu lze poznamenat, že v rámci předběžného projednání obžaloby došlo od čtveřice obžalovaných k odmítnutí možnosti uzavřít s prokurátorem DOVT. Pouze u Zoltána Andruska, který v tomto procesu

¹²⁷ KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Advokátní deník [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>

vystupoval v pozici zprostředkovatele vraždy, došlo k dohodovacímu řízení, když se dohodl s prokurátorem na nepodmíněném trestu odnětí svobody ve výši deseti let. K tomu dlužno dodat, že s tímto návrhem DOVT soud nesouhlasil, když ho označil za nespravedlivý. Následně Andruskó souhlasil s pozměněnou formulací DOVT, ve které došlo k navýšení trestu nepodmíněného odnětí svobody z deseti na patnáct let. Takto předloženou dohodu již soud akceptoval a schválil. Andruskó se tak stal prvním pravomocně odsouzeným v této slovenské trestní kauze.¹²⁸ Osobně zastávám názor, že u takto závažné trestné činnosti, jež ve své podstatě směřuje proti nejdůležitějšímu společenskému zájmu na ochranu života a zdraví, by nemělo docházet k dohodovacímu řízení. Tento závěr však neuvádím pouze s odkazem na to, že se jedná o mediálně sledovanou kauzu. Nejsem totiž zastáncem toho, aby pouze na základě mediálního tlaku došlo případně k uložení exemplárních trestů vůči obžalovaným. Právě mediální pozornost by měla dle mého soudu o to více motivovat justiční aparát, aby v těchto případech nerezignoval na účel zákona, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich skuteční pachatelé byly spravedlivě potrestáni. Naplnění tohoto základního požadavku by mělo v daných případech přispět k zachování či znovuoobnovení důvěry společnosti ve stát a státní instituce.

Dalším příkladem, již z českého právního prostředí, je obvinění dvou mužů z přípravy zvláště závažného zločinu kráčení daně, poplatku a podobné povinné platby dle ustanovení § 240 odst. 1,3 TZ. V tomto případě došlo v rámci domovních prohlídek a prohlídek jiných prostor k odhalení výrobní linky, surovin pro výrobu desítek milionů kusů padělků cigaret a několika tisíc již zhotovených padělků cigaret. Státu by tak jejich případným prodejem měla vzniknout škoda na spotřební dani, která převyšuje sto čtyřicet milionů korun.¹²⁹ Domnívám se, že v těchto situacích již lze přistoupit k dohodovacímu řízení. Negativní dopady této trestné činnosti spočívají zejména v materiální škodě způsobené vůči státu. Za předpokladu, kdy spisový materiál v typologicky obdobných situacích může být značně rozsáhlý, nevylučuje to vznik složité důkazní situace. Prokázání jednotlivých skutečností může být ztíženo rozporuplnými či mezerovitými důkazy, pro jejichž odstranění by orgány činné v trestním řízení musely vynaložit

¹²⁸ Viz Události TV, ČT 24, 13.1.2020 dostupné také z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3028010-vrazda-jana-kuciaka-a-jeho-pritelkyne-speje-do-finale-zacina-soud-s-kocnerem-a-dalsimi>

¹²⁹ Viz Novojičinský deník, Muži vyráběli na Ostravsku padělané cigarety, škoda je až 140 milionů, 15.11.2021, dostupné z: <https://novojičinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/muzi-vyrabeli-na-ostravsku-padelane-cigarety-skoda-je-az-140-milionu-20211115.html>

další rozsáhlé úsilí. Jsem přesvědčen, že v právě těchto případech dochází k vybalancování očekávaných ztrát a zisků. Orgánům činným v trestním řízení se aplikací DOVT umožní upustit od zdoluhavého a náročného procesu dokazování či jej provedou pouze ve zjednodušené rovině. Obviněný může na druhou stranu za toto usnadnění kalkulovat s mírnějším trestem, který může být spojen v souladu s nastoleným trendem pouze s trestem peněžitým. Opět je však nutné připomenout, že ani toto vyřešení trestní věci není zcela ideální. V jednotlivých případech totiž státní zástupci nepřistoupí k dohodovacím řízením z toho důvodu, že se bude jednat např. o nemajetné pachatele, což nutně nepřispívá k naplňování spravedlnosti.

Z pracovní pozice asistenta advokáta mám také možnost nahlédnout do trestních spisů, ve kterých došlo ke sjednání DOVT. Z důvodu zachování základní povinnosti advokáta, která spočívá v jeho mlčenlivosti, nebudu dále uvádět žádné konkrétní údaje. V dané věci byla paní X obviněna ze spáchání zločinu šíření nakažlivé lidské nemoci dle ust. § 152 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ, kterého se měla dopustit tím, že jako pozitivní na přítomnost koronaviru SARS-CoV-2 nedodržela stanovenou karanténu, když během této doby navštívila obchodní středisko (za účelem obstarání základních potřeb), čímž měla úmyslně zvyšovat riziko nákazy. V průběhu vyšetřování vzešel návrh obviněné X (resp. jejího advokáta) na sjednání DOVT v této trestní věci. Načež reagoval státní zástupce, že s tímto procesním postupem souhlasí. Po splnění všech podmínek došlo ke sjednání DOVT s ujednaným trestem odnětí svobody v trvání dvou roků s podmíněným odkladem na zkušební dobu dvou roků a šesti měsíců. Dle ustanovení § 314p odst. 1 písm. c) TŘ, předseda senátu nařídil předběžné projednání obžaloby v neveřejném zasedání, z něhož vyšlo najevo, že skutek, který je kladen za vinu obžalované X není trestným činem. Soud v dané věci uvedl, že nedošlo k naplnění všech obligatorních znaků skutkové podstaty, zejm. úmyslu ke spáchání trestného činu. Konkrétní případ je do jisté míry atypický právě tím, že po předložení uzavřené DOVT mezi státním zástupcem a obviněnou X, nedošlo přímo ke schválení DOVT, ale soud postupoval nejprve dle § 314p odst. 3 písm. c) TŘ a zastavil tak trestní stíhání při naplnění okolností uvedených v § 172 odst. 1 písm. b) TŘ.

5. Úvahy de lege ferenda

Doposud bylo v této diplomové práci pojednáno o právní úpravě jednotlivých druhů odklonů, které jsou upraveny v českém trestním právu procesním. Je zřejmé, že právní úprava prošla určitým vývojem, přičemž další možné změny lze s největší pravděpodobností očekávat s přijetím nového trestního řádu. Lze poznamenat, že podstatou naprosté většiny těchto změn je záměr o zvýšení využívání odklonů v rámci trestního řízení. Do jaké míry jsou zákonodárci úspěšní v naplňování tohoto záměru lze vyčíst ze statistických údajů, které jsou zveřejňovány Nejvyšším státním zastupitelstvím ve spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti České republiky. Některá tato data jsou zároveň uvedena v přílohách této práce. V následující části se pokusím vyslovit své úvahy o vývoji právní úpravy a nastínit eventuální možné změny u vybraných druhů odklonů do budoucna.

5.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Tento institut byl začleněn do českého trestního práva procesního již v roce 1994. A je patrné, že se stal naprosto převládajícím odklonem v aplikační praxi. To můžeme usoudit ze statistických dat o využívání odklonů, které jsou přílohou této práce (viz tabulka č. 1). S obdobným pohledem lze nazírat i na podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, které tvoří alternativu tohoto institutu pro zkrácené přípravné řízení.

Zásadně pozitivně hodnotím zavedení dalšího obligatorního požadavku pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání, které spočívá ve vydání bezdůvodného obohacení. Domnívám se, že tato mezera v právní úpravě nepamatovala na ty poškozené, kterým sice nebyla způsobena škoda, avšak pachatel přečinu se na jejich úkor obohatil bez právního důvodu.

Za nedostatek právní úpravy však do jisté míry považuji absenci požadavku na nahrazení nemajetkové újmy. V souvislosti s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, došlo k rekodifikaci občanského práva hmotného, přičemž např. bolestné a náhrada společenského uplatnění se z kategorie škody na zdraví přesunuly právě pod úpravu náhrady nemajetkové újmy (ustanovení § 2958 a násl.). De lege lata se ovšem tato změna nepromítla do právní úpravy tohoto odklonu, když zůstala pouze podmínka nahrazení škody – majetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení. Argumentem pro absenci této právní úpravy je

zejména to, že vyčíslení imateriální újmy je velmi složité a v konečném důsledku by tento postup mohl znamenat i prodloužení trestního řízení, což je samozřejmě v přímém rozporu se základní výhodou aplikace odklonů, která akcentuje principy rychlosti, efektivnosti a hospodárnosti.¹³⁰ Osobně se však ztotožňuji s názorem Ščerby, který především uvádí, že právě náhrada nemajetkové újmy je poškozenému také přiznána v podobě adhezního řízení dle ust. § 43 odst. 3 TŘ. Důvody pro opomenutí zavedení povinnosti k náhradě nemajetkové újmy jsou sice opodstatněné, ale to a priori neznamená, že by zákonodárce měl zcela na tento aspekt rezignovat. Obviněný by měl v daném případě vyvinout alespoň nějakou aktivitu, která by směřovala k napravení např. morální újmy. Tento postup by mohl sloužit jako nástroj pro další posílení práv poškozeného a také pro učinění závěru, že tento způsob vyřízení trestní věci je dostačující.¹³¹

Dalším nedostatkem současné právní úpravy tohoto typu odklonu je, že pokud je ponecháno v platnosti podmíněné zastavení trestního stíhání a dojde k jeho prodloužení, trvají sice všechny povinnosti obviněného, k nimž se zavázal, ale nemůže již dojít k uložení dalších přiměřených omezení. Jsem toho názoru, že v určitých případech by uložení těchto omezení mohlo přispět k lepšímu nasměrování dalšího způsobu života obviněného.

V úvahu přichází také doplnění současného ustanovení § 307 odst. 2 TŘ, o závazek obviněného, že během zkušební doby vykoná osobně obecně prospěšné práce ve stanoveném rozsahu, který by měl být přiměřený spáchanému přečinu. Objevují se však i námitky, které upozorňují na to, že se ve své podstatě jedná o sankci hmotněprávního charakteru, která je ukládána bez vyslovení viny. Osobně však vnímám v tomto smyslu vykonání obecně prospěšných prací spíše jako možnost převzetí tohoto závazku obviněným než jako uložení klasické trestněprávní sankce. Je potřeba také upozornit, že tato změna právní úpravy by fakticky znamenala větší zapojení Probační a mediační služby a orgánů činných v trestním řízení. Pozitivní dopad této případné změny právní úpravy spatřuji v tom, že pokud obviněný nemá k dispozici peněžitou částku určenou pro oběti trestné činnosti, může toto nahradit právě vykonáním obecně prospěšných prací. Tento postup by měl také ve větší míře přispět k naplnění výchovného efektu.

¹³⁰ Důvodová zpráva k návrhu zák. č. 181/2011 Sb., beck online [cit. 25. 10. 2021], dostupná z www.beck-online.cz/bo/documentview.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mjygfpiw6q.

¹³¹ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vydání, Leges, Praha 2014, str. 64-65.

5.2. Narovnání

Využívání institutu narovnání je ve srovnání s podmíněným zastavením trestního stíhání zcela zanedbatelné (viz tabulka č. 1). Jsem toho názoru, že současná právní úprava narovnání není zcela optimální, pokud tedy beru v úvahu poměrně marginální využití tohoto druhu odklonu v praktické rovině. Osobně se domnívám, že je to právě tento typ odklonu, který nejvíce reprezentuje prvky restorativní justice. Přejít od tradičního pojetí trestního práva jako vztahu mezi pachatelem a státem spíše ke vztahu pachatel – oběť vnímám za přínosný zejména u těch trestných činů, u kterých porušení soukromého zájmu výrazně převyšuje nad vzniklým konfliktem vůči zájmu veřejnému. V následující části se pokusím nastínit určité úvahy o případných změnách právní úpravy, které by mohly přispět k vyšší aplikaci narovnání v moderním trestním procesu.

Někteří autoři odborných publikací zastávají názor, že povinnost k dalšímu majetkovému plnění nad rámec výše škody je v rozporu s ústavně zaručenou zásadou rovnosti, když upozorňují na to, že někteří občané vzhledem ke svým majetkovým poměrům nemají možnost přístupu k tomuto typu odklonu.¹³² Jsem toho názoru, že tento argument nemůže obstát z toho důvodu, že při stanovení této částky by měla být zohledněna právě ekonomická situace dané osoby a hledisko přiměřenosti i s ohledem na závažnost spáchaného přečinu. Z podstaty věci tak není vyloučeno ani složení poměrně nízké peněžité částky.

Osobně se však domnívám, že by i přesto mělo dojít ke zrušení povinnosti složení peněžní částky určené pro oběti trestné činnosti. V platnosti bych ponechal stanovené povinnosti k náhradě škody, případně vydání bezdůvodného obohacení a souhlas poškozeného s tímto procesním postupem.

Je nutné si také uvědomit, že okruh přečinů, u kterých je možné přistoupit ke schválení narovnání, je omezen na případy, ve kterých vystupuje poškozený ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 TŘ. Připravovaná rekonstrukce trestního práva procesního počítá s tím, že dojde k vymezení těch trestných činů, u kterých bude možné přistoupit k aplikaci narovnání. Což by mělo zejména vést k tomu, aby se narovnání využívalo převážně v konfliktních situacích mezi obviněným a poškozeným. Došlo by tak k rozlišení od těch trestných činů, u nichž je možné přistoupit k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Tuto ideu vnímám jako

¹³² Viz ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2005, roč. 3, č. 4, s. 6-7.

velmi pozitivní, avšak její provedení v podobě zamýšleného kazuistického výčtu příliš nekvituji.

Za předpokladu, že v rámci současné právní úpravy (při splnění obdobných zákonných podmínek) lze aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání na stejný okruh trestných činů jako u narovnání, navrhuji, aby v těchto případech bylo přednostně využito právě institutu narovnání. Domnívám se, že v současnosti fakticky dochází k tomu, že je upřednostňován státním zástupcem či soudem postup, který směřuje k podmíněnému zastavení trestního stíhání pouze z toho prostého důvodu, že je to snazší řešení než aplikovat narovnání. Pro orgány činné v trestním řízení lze spatřovat výhody podmíněného zastavení trestního stíhání především v možnosti sledovat během zkušební doby život obviněného, eventuálně rozhodnout o pokračování v trestním stíhání. Avšak ani pro obviněného není tento postup nevýhodný. Oproti schválení narovnání totiž není nezbytný souhlas poškozeného, a pokud se pohybujeme pouze v intencích § 307 odst. 1 TR, tak nemá ani povinnost složit peněžitou částku pro oběti trestné činnosti.

Pokud je záměrem zákonodárce urovnání konfliktu mezi pachatelem a poškozeným v rámci určitého okruhu trestných činů, měl by právě nějakým způsobem stanovit tuto oblast trestné činnosti, kde dochází primárně k narušení soukromého zájmu. Záleží zejména na tom, zda převáží zájem na prosazování těchto prvků restorativní justice (které v určitém ohledu považuji za přínosné pro vývoj trestního práva) nebo bude kladen stále větší důraz na hledisko rychlosti trestního řízení, což existenci institutu narovnání nepomůže a bude zřejmě dále opomíjeno.

Jedna z dalších možností jak přispět k vyššímu užívání narovnání spočívá v upuštění od obligatorního výslechu obviněného a poškozeného před rozhodnutím o schválení narovnání.¹³³ Jsem toho přesvědčení, že v naprosté většině případů se jedná o přebytečný postup, když jsou o tomto obviněný s poškozeným průběžně informováni a jejich souhlas může vyplynout ze samotného spisového materiálu. Tento výslech by měl být dle mého názoru konstruován jako fakultativní a přistoupit by se k němu mělo pouze v

¹³³ Viz ZŮBEK, J.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti, *Trestněprávní revue* č. 1/2015, str. 5; LICHNOVSKÝ, V.: Možnosti zlepšení právní úpravy odklonů v trestním řízení v souvislosti s připravovanou rekonfigurací trestního řádu, in JELÍNEK, J.: *Alternativní řešení trestních věcí*, Sborník příspěvků, Leges, Praha 2015, str. 144.

těch situacích, kdy např. poškozený skutečně utrpí škodu, ale žádným způsobem její náhradu v rámci trestního řízení nepožaduje či panují-li obavy o dobrovolnosti uzavřené dohody o narovnání.

5.3. Dohoda o vině a trestu

Dohoda o vině a trestu byla zavedena do českého trestního práva dne 1. 9. 2012. Do současné doby tedy uplynulo již více než devět let a je částečně možné hodnotit dopady využití tohoto institutu na právní praxi. Ze statistických údajů, které jsou přílohou této práce vyplývá, že počet podaných návrhů na schválení DOVT a počet soudem schválených DOVT osciluje každým rokem kolem přibližně stejných hodnot, které osobně nepovažuji za nikterak vysoké. Možná i z toho důvodu se zákonodárce rozhodl přistoupit k novelizaci TŘ, která byla provedena již výše zmíněným zákonem č. 333/2020 Sb. Tato novela obsahuje poměrně výraznou změnu v právní úpravě DOVT, která by měla přispět právě k vyššímu využití tohoto odklonu v praktické rovině. V této části diplomové práce se tak pokusím o vlastní zhodnocení těchto změn, které se staly součástí novelizačních tendencí.

Za pozitivní rys právního vývoje na našem území považuji v první řadě přijetí Memoranda o součinnosti. K tomu došlo dne 7. 12. 2018 mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou.¹³⁴ Cílem podepsaného memoranda je především zlepšit komunikaci mezi státními zástupci a obhájci se specifickým zaměřením na častější využívání odklonů a sjednávání DOVT. Za podstatné považuji zejména výzvu k oběma stranám, které mají jednat v rámci zachování profesní etiky v souladu se svými zákonnými povinnostmi. Otázkou ovšem stále zůstává, zda tímto fakticky dojde k prolomení nedůvěry mezi stranami trestního řízení.¹³⁵

Na druhou stranu se lze setkat i s takovými názory odborné veřejnosti, které zásadně odmítají již samotné přijetí institutu DOVT do českého právního řádu. Např. prof. Musil ve svém odborném článku uvádí celou řadu argumentů proti zavedení tohoto typu odklonu, které ve svém souhrnu výrazně převyšují nad

¹³⁴Memorandum o součinnosti, Praha 2018, dostupné také z: <https://www.cak.cz/assets/memorandum-o-soucinnosti.pdf>.

¹³⁵ K tomu blíže KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Advokátní deník [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>

kladnými stránkami dohodovacího řízení.¹³⁶ Osobně uznávám, že tyto argumenty jsou pro mne velmi alarmující a zahrnují často zásah do samotné podstaty trestního procesu, který se na našem území vyvíjel po celá staletí. Nicméně nejsem zcela přesvědčen, že by mělo dojít v této fázi k úplnému zrušení tohoto institutu. V souladu s Kursovou docházím spíše k takovému závěru, že je třeba v současnosti přijímat podněty ze strany odborné veřejnosti, které by vedly k vyprecizování právní úpravy.¹³⁷

Samotné rozšíření okruhu případů, u kterých lze nově využít institutu DOVT o kategorii zvláště závažných zločinů, u mne vyvolává poměrně smíšené reakce. Na jednu stranu lze uznat, že v některých případech by bylo vhodné i u takto závažné trestné činnosti přistoupit k dohodovacímu řízení např. ve snaze o zabránění sekundární viktimizaci. Jako určitý protipól vnímám argument o tom, že odklony by měly být aplikovány ve skutkově a právně jednodušších případech, což by mělo právě umožnit projednání těchto závažnějších případů v rámci standardního trestního řízení. Ostatně bude záviset stále v první řadě na vůli státního zástupce, zda bude v těchto situacích souhlasit s tímto procesním postupem.

Další podstatnou změnou, kterou přinesla výše zmiňovaná novela TŘ, je možnost sjednání DOVT bez účasti obhájce obviněného, pokud se nejedná o případy nutné obhajoby. Tato změna by mohla také přispět k častějšímu využívání DOVT, avšak osobně jsem toho názoru, že by měl být při tomto jednání přítomen právě obhájce obviněného. Tato právní pomoc je důležitá především v tom smyslu, že může např. poučit obviněného o následcích učiněného prohlášení. Případně může také působit jako přesvědčovací faktor, aby obviněný skutečně uvěřil tomu, že při neschválení DOVT nelze toto prohlášení považovat za doznání ke spáchání trestného činu. Dále může obhájce vykonávat dohled nad sepsáním této dohody z právního hlediska, což by mohlo vést také k větší úspěšnosti při následném schvalovacím procesu soudem.

¹³⁶ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26

¹³⁷ KURSOVÁ, Jana. *DOHODA O VINĚ A TRESTU V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU A JEJÍ PROBLEMATICKÉ MOMENTY* [online]. str. 12 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/KursovaJana.pdf

Za velmi nešťastnou považuji ovšem novou právní úpravu možnosti schválení DOVT po přednesení obžaloby, tedy ve stádiu řízení před soudem. Pokud by mělo dojít k dohodovacímu řízení až ve fázi soudního projednání trestní věci, nebude naplněn jeden z hlavních účelů DOVT, který spočívá v rychlosti a hospodárnosti tohoto institutu. Fakticky tak může docházet k opačné tendenci, která by směřovala namísto rychlého vyřízení trestní věci v přípravném řízení spíše k dalším průtahům. Zákonná dikce zde také nestanovuje žádný časový okamžik, ke kterému je možné přistoupit k dohodovacímu řízení. Může dojít k tomu, že bude provedeno dokazování a obžalovaný nabyde dojmu, že vůči němu převažují usvědčující důkazy, a tak se uchýlí k návrhu na uzavření DOVT pouze s cílem zmírnění trestu. Pravdou ovšem zůstává, že státní zástupce ani soudce nemusí s takto navrhovaným postupem souhlasit. Dalším problematickým momentem této právní úpravy může být přerušení nebo dokonce odročení hlavního líčení za účelem sjednání DOVT. Při přerušení mohou nastat ve své podstatě dvě varianty, přičemž ani jedna z nich nepřidává na důstojnosti soudcovského stavu. V úvahu přichází přenechání soudní místnosti stranám trestního řízení za dosažení konsenzu ohledně uzavření dohody nebo sjednání předmětné dohody v prostorách soudu, kterými mohou být např. chodby. Odročení opět přispívá spíše k průtahům než ke zrychlení celého procesu. Z ohledem na výše uvedené dospívám k závěru, že z této právní úpravy těží mnohem více obviněný (resp. obžalovaný) a je popřena základní myšlenka institutu DOVT, která spočívá ve vybalancování „zisku a ztrát“ mezi aktéry trestního řízení.

Vzhledem k tomu, že nemám k dispozici statistická data o využívání jednotlivých druhů odklonů za rok 2021, nemohu doposud posoudit vliv této novely na praktické dopady dohodovacího řízení.

Závěr

Než jsem přistoupil k samotnému meritů této diplomové práce, bylo potřeba se vypořádat se samotným pojmem odklon v trestním řízení. Přes nastínění historického chápání tohoto pojmu jsem přistoupil k naznačení nynějších definičních snah odborné veřejnosti. I přesto to, že odklon není nikterak legálně vymezen, se většina autorů shoduje na tom, že do této kategorie lze zařadit i institut DOVT. U toho sice dochází k soudnímu projednání věci, je vyslovena vina a uložena trestněprávní sankce, ale odchýlení od klasického průběhu trestního řízení je tak výrazné, že ve svém širším pojetí toto zahrnuje.

Do samostatné části bylo také třeba začlenit důvody, které vedly zákonodárce k zavedení odklonů do trestního procesu na našem území. Stručná zmínka byla věnována dvěma přístupům, které vznikají průběžně jako reakce na tyto trestně politické důvody. Pronikání prvků restorativní justice do našeho právního řádu hodnotím převážně jako pozitivní jev, avšak s jistými riziky, která jsem taktéž v této části nastínil. Proces racionalizace trestní justice chápu také jako přínos ve smyslu usnadnění určitých složitých procesů, se kterými může být spojeno projednání věci ve standardním trestním řízení.

Dále jsem se v rámci diplomové práce zabýval rozбором jednotlivých druhů odklonů. Tyto zvláštní způsoby trestního řízení, alternativní ke standardnímu projednání věci, se v našem právním řádu rozvíjejí již poměrně dlouhou dobu. Cílem této diplomové práce bylo zejména analyzovat současnou právní úpravu odklonů při využití metod komparace či soudní judikatury, která se vztahuje k této problematice. Při rozboru těchto institutů jsem postupoval do jisté míry systematicky, když jsem nejprve upozornil na jednotlivé podmínky, které musí být splněny pro jejich aplikaci. Následně jsem považoval za vhodné poukázat na zvláštní procesní postupy, které se u odklonů vyskytují. Srovnávací metodu jsem využil zejména ve smyslu podmíněného zastavení trestního stíhání s ostatními druhy odklonů, a to z toho důvodu, že podmínky pro jejich aplikaci jsou často stanoveny do jisté míry analogicky. Názory odborné veřejnosti obsažené např. v komentářové literatuře či odborných článcích mi taktéž napomohly k lepšímu pochopení těchto institutů.

Specifické zaměření bylo věnováno institutu DOVT. Jedním z důvodů tohoto rozhodnutí se stalo to, že je to právě problematika konsenzuálního typu

trestního řízení, která je v současné době tématem aktuálním a v odborných kruzích velmi často omílaným. Zajímavostí také zůstává, že se stále liší názory na to, zda je tato úprava přínosem pro české trestní právo procesní či mu do jisté míry škodí. Osobně sleduji tendenci, že jsou to zejména advokáti (obhájci), kteří vyzdvihují přínos této možnosti vyřízení trestní věci. Může to být dáno tím, že se jedná o další příležitost pro procesní obranu v trestním řízení. Pokud se jedná o státní zástupce, je dle mého soudu jejich přístup poměrně individuální. Přistoupení ke sjednání DOVT totiž pro ně fakticky znamená další časové a pracovní zatížení. To však nemusí přispívat k jednotnosti jejich postupu v typologicky obdobných případech, ve kterých by užití institutu DOVT přicházelo v úvahu.

Jak již jsem naznačil ve svých úvahách *de lege ferenda*, nejsem přímo pro zrušení dohodovacího řízení, protože to v komparačním pojetí s okolními zeměmi nepovažuji za příliš reálný krok. Nepovažuji však ani výše uvedené novelizační tendence za zcela optimální řešení v oblasti této problematiky. Domnívám se, že tyto změny jsou sice zamýšleny správným směrem, tedy k vyššímu využití dohodovacího řízení v praxi, avšak nejsou dle mého názoru doposud vyprecizovány. Příkladem je právě možnost sjednání DOVT i po přednesení obžaloby, avšak absentuje zde časový okamžik pro toto jednání, který by měl být dle mého názoru striktně stanoven před zahájením dokazování. Další možné změny v oblasti této právní úpravy by měly dle mého soudu nadále zůstat předmětem obdobné diskuse.

Resumé

The diploma thesis deals with the issue of diversions in criminal proceedings. The aim is to simplify and speed up criminal proceedings in the Czech criminal law. In the first part of my diploma thesis I dealt with the concept of diversion in criminal proceedings. I also presented many opinions of the law experts, who tried to define the term. I personally decided to use the term in a broader concept, which includes even more types of diversions.

The second part of this thesis was focused on the reasons of implementation procedural diversions into our criminal law. These are for example: faster compensation for the victim, simplification of the resocialization of the offender or in the modern times trouble of procedural economy.

Next part of the thesis described all the types the diversions implemented in criminal law in our territory, except plea bargaining, which was part of separate chapter. Furthermore, in the diploma thesis I dealt with the analysis of individual types of diversions. These special types of criminal proceedings, alternative to the standard criminal proceeding, have been developing in our legal system for a relatively long time. For a better understanding I also used methods of case law or comparison. In the analysis of these institutes, I proceeded to a certain extent systematically, when I described the individual conditions needed for the application. I also considered to point out the special procedures that occur in diversions. The comparative method was used mainly in the sense of individual types of diversions, rarely I tried to compare with the law in other European countries.

In the last part of this thesis I described my own opinions of the three most important diversions. I think that these changes are intended in the right direction to make greater use of the diversions of our criminal proceedings. However, my personal view is that these changes were not implemented in the right way, so I decided to point this out. Other possible changes in this law area of diversions remains to the subject of a similar debate.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících. 209/1992 Sb. Česká Republika.
- Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Soudní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu - senátu ze dne 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19 - 4 [ASPI ID: JUD441743CZ]
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1571/2011
- Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 9. 1995, sp. zn. 6 To 377/95 [ASPI ID: JUD5678CZ]

- Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. 4 To 383/2005 [ASPI ID: JUD33771CZ]
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR - velkého senátu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012 [ASPI ID: JUD228081CZ]
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012 [ASPI ID: JUD228056CZ]
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 10. 1994, sp. zn. 4 To 693/94
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 5. 1994, sp. zn. 3 To 380/94
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 6 Tdo 385/2015 [ASPI ID: JUD307604CZ]
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 27. 8. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1029/2014 [ASPI ID: JUD268438CZ]
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003 [ASPI ID: JUD28025CZ]
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR - kolegium ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014 [ASPI ID: JUD279393CZ]
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 15. 10. 2014, sp. zn. 5 Tz 50/2014 [ASPI ID: JUD277527CZ]
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR - senátu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1207/2016 [ASPI ID: JUD336455CZ]

Odborné články

- AULICKÝ, Petr. Dohoda o vině a trestu. Státní zastupitelství, 2012, č. 3, s. 32
- Bussmann, K. - D., Lüdemann, Ch.: Klassenjustiz oder Verfahrensökonomie? Aushandlungsprozesse in Wirtschafts- und allhemeinen Strafverfahren. Pfaffenweiler: Centaurus-Verl. – Ges 1995, s. 124

- FENYK, Jaroslav. Několik úvah o právní povaze odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona č. 218/2003 Sb. Státní zastupitelství. 2004, roč. 2, č. 2-3, s. 5.
- JELÍNEK, Jiří. Dohodovací řízení v trestním procesu a otázky související. Bulletin advokacie, 2012, č. 10, s. 19 – 24
- Josten, B.: Lets' s deal – Das Geschäft mit der Gerechtigkeit. ForumRecht, č. 1/2004, s. 30
- KARABEC, Zdeněk (ed.). Restoratívni justice. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-6.
- KOCINA, Jan. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu. Advokátní deník [online]. [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/12/12/velka-novela-trestnich-predpisu-aktualni-otazky-dohody-o-vine-a-trestu/>
- KUČHTA, J.; ZEŽULOVÁ, J. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 1997, č. 4, s. 553 a násl.
- KURSOVÁ, Jana. DOHODA O VINĚ A TRESTU V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU A JEJÍ PROBLEMATICKÉ MOMENTY [online]. str. 12 [cit. 2021-10-20]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/trestnepravnialternativy/KursovaJana.pdf
- LICHNOVSKÝ, V.: Možnosti zlepšení právní úpravy odklonů v trestním řízení v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního řádu, in JELÍNEK, J.: Alternativní řešení trestních věcí, Sborník příspěvků, Leges, Praha 2015, str. 144.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, roč. 11, č. 1, s. 3-26
- NETT, A. Odklon v trestním řízení jako prostředek řešení trestně právní problematiky AIDS. Časopis pro právní vědu a praxi. 1995, č. 1, s. 95.

- NEZKUSIL, J. Odklon v trestním řízení. Karlovarská právní revue. 2005, č. 2, s. 33
- PALOVSKÝ, T. Odklony v trestním řízení ve středoevropské srovnávací perspektivě (Polsko, Slovensko, Česká republika, Rakousko). Státní zastupitelství. 2011, č. 4, s. 16.
- PALOVSKÝ, Tomáš. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2007, roč. 5, č. 3, s. 22-25
- PIPEK, J.: Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. Právník (139), č. 12/2000, s. 1144-1178.
- PROVAZNÍK, J. Odklony v českém trestním řízení – úvahy před možnou rekodifikací. Trestněprávní revue. 2016, č. 4, s. 80 – 81.
- Salditt, F.: Möglichkeiten eines Konsensualprozesses nach deutschen Strafprozeßrecht. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft č. 3/2003, s. 572
- SCHMIDT-HIEBER, W.: Absprachen im Strafprozeß – Prigileg der Wohlstandskriminellen. Neue Juristische Wochenschrift 1990, s. 1886.
- SUCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. Právník. 1991, č. 3, s. 248.
- ŠABATA, Karel. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. Státní zastupitelství. 2005, roč. 3, č. 4, s. 6-7.
- ŠÁMAL, P. Úvahy nad zjednodušenými formami trestního řízení (diversions) *de lege ferenda*. Časopis pro právní vědu a praxi. 1994, č. 4, s. 121.
- ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. Právní prostor [online]. 2019 [cit. 2021-9-23]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>
- ŠČERBA, Filip. K právní úpravě odklonů uplatňovaných v řízení proti mladistvým. Trestní právo. 2005, roč. 10, č. 5, s. 21.

- ŠČERBA, Filip. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 2, s. 33.
- ŠTEFLOVÁ, Jarmila. Na co si dát pozor při rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání. *Státní zastupitelství*. 2011, roč. 9, č. 9, s. 33.
- ŠTĚPÁN, J.: Některé rysy trestního řízení ve Spojených státech. *Právo a zákonnost*, č.5/1991. s. 302
- TIBITANZLOVÁ, Alena. POJEM „ODKLON V TRESTNÍM ŘÍZENÍ“ ANEB SKUTEČNĚ JE MOŽNÉ ZA FORMU ODKLONU V TRESTNÍM ŘÍZENÍ POVAŽOVAT I TRESTNÍ PŘÍKAZ A DOHODU O VINĚ A TRESTU? *Bulletin advokacie* [online]. 2018 [cit. 2021-8-8]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pojem-odklon-v-trestnim-rizeni-aneb-skutecne-je-mozne-za-formu-odklonu-v-trestnim-rizeni-povazovat-i-trestni-prikaz-a-dohodu-o-vine-a-trestu#ftn37>
- VANTUCH, Pavel. Dohoda o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem. *Trestní právo*, 2009, č. 11, s. 5-9.
- VANTUCH, Pavel. K dohodě o vině a trestu mezi obžalovaným a státním zástupcem po přednesení obžaloby. *Advokátní deník* [online]. 2021 [cit. 2021-10-26]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/05/06/k-dohode-o-vine-a-trestu-mezi-obzalovanim-a-statnim-zastupcem-po-predneseni-obzaloby/>
- VÁLKOVÁ, Helena; ŠÁMAL, Pavel; SOTOLÁŘ, Alexander. Restoratívni justice a česká reforma trestního práva mládeže. In: KARABEC, Zdeněk (ed.). *Restoratívni justice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 22.
- WALTOŚ, S.: „Porozumienia“ w europejskim procesie karnym; próba syntetycznego spojzenia. *Prokuratura i prawo* nr 1/2000, s. 20.
- ZŮBEK, Jan. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace. *Trestněprávní revue*, 2017, č. 3, s. 57

- ZŮBEK, Jan.: Úvaha k institutu narovnání a jeho budoucnosti, Trestněprávní revue č. 1/2015, str. 5
- ŽATECKÁ, Eva, HRUŠÁKOVÁ, Milana. Odklony v řízení ve věcech mladistvých. In: Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1646-1647.
- ŽATECKÁ, Eva. Využití odklonů v trestních věcech mladistvých. In: Úloha národního trestního práva v priestore Európskej únie a alternatívne riešenia trestných vecí. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011, s. 110.
- ŽATECKÁ E., FRYŠTÁK M., Princip restoratívnej justice v novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva, Brno. Masarykova univerzita, 2007, s. 645 – 653.

Monografie a komentáře

- DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK aj. Trestní řád: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-22]. ASPI_ID KO141_1961CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.
- FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; GŘIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015
- JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013
- JELÍNEK, J. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: Leges, 2016
- SOTOLÁŘ, Alexander; PÚRY, František; ŠÁMAL, Pavel. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 468
- ŠÁMAL, Pavel. Trestní řád: komentář. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3479- 3480.
- ŠÁMAL, P.; GŘIVNA, T. Trestní řád: komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013

- ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUČHTA, J. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
- ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012
- ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vydání, Leges, Praha 2014, str. 64-65.
- ZEHR, H: The Little Book of Restorative Justice, Intercourse: Good Books, 2002
- ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-9-20]. ASPI_ID KO218_2003CZ. Dostupné v Systému ASPI. ISSN: 2336-517X.

Další zdroje

- Důvodová zpráva k návrhu zák. č. 181/2011 Sb., beck online [cit. 25. 10. 2021], dostupná z www: <<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=oz5f6mrqgeyv6mjygfzwi6q>>.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 283/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Memorandum o součinnosti, Praha 2018, dostupné také z: <https://www.cak.cz/assets/memorandum-o-soucinnosti.pdf>.
- Novojičínský deník, Muži vyráběli na Ostravsku padělané cigarety, škoda je až 140 milionů, 15.11.2021, dostupné z: <https://novojicinsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/muzi-vyrabeli-na-ostravsku-padelane-cigarety-skoda-je-az-140-milionu-20211115.html>

- Východiska a principy nového trestního řádu [online]. Česká justice, 2015 [cit. 10. 9. 2021]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/wpcontent/uploads/2015/01/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1dv%C3%BDchodiska-a-principy.pdf>
- Události TV, ČT 24, 13.1.2020 dostupné také z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3028010-vrazda-jana-kuciaka-a-jeho-pritelkyne-speje-do-finale-zacina-soud-s-kocnerem-a-dalsimi>
- Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství. 2019 [cit. 25. 10. 2021].

Přílohy

Tabulka č. 1: Využívání odklonů v přípravném řízení ¹³⁸

Rok	Podmíněně zastaveno trestní stíhání	Schváleno narovnání
2011	3 692	143
2012	2 967	97
2013	2 362	62
2014	2 223	57
2015	2 851	82
2016	2 857	79
2017	2 964	51
2018	3 276	63
2019	3 245	87

¹³⁸ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství. 2019 [cit. 25. 10. 2021].

Tabulka č. 2: Využívání odklonů ve zkráceném přípravném řízení ¹³⁹

Rok	Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání	Věc odložena za schválení narovnání
2011	2 124	20
2012	2 952	44
2013	3 299	55
2014	3 351	38
2015	2 553	28
2016	2 375	16
2017	2 153	11
2018	2 203	26
2019	2 243	21

¹³⁹ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství. 2019 [cit. 25. 10. 2021].

Tabulka č. 3: Využívání institutu DOVT v praxi ¹⁴⁰

Rok	Návrhy na schválení DOVT ve vyšetřování	Návrhy na schválení DOVT ve zkráceném přípravném řízení	Návrhy na schválení DOVT celkem	Počet soudem schválených DOVT
2012	24	5	29	3
2013	103	15	118	42
2014	79	7	86	36
2015	107	6	113	42
2016	89	6	95	38
2017	110	6	116	35
2018	135	4	139	34
2019	154	6	160	34

¹⁴⁰ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství. 2019 [cit. 25. 10. 2021].